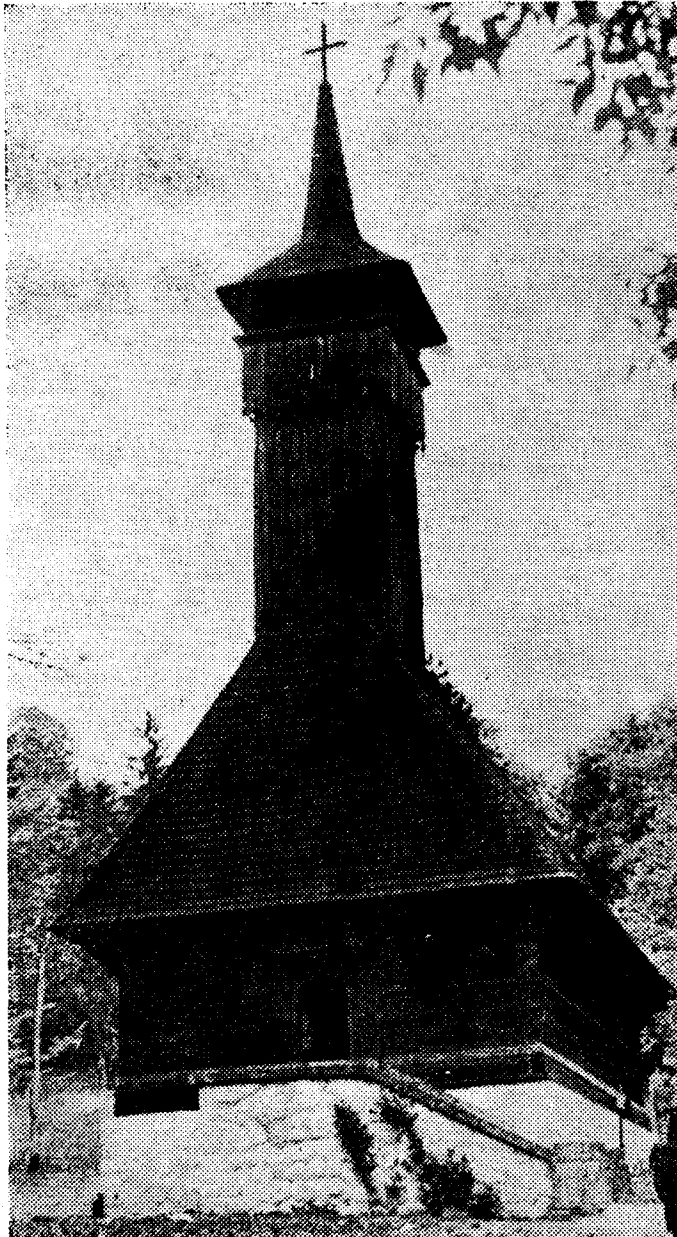

SOCIETATEA DE MÂINE

Revistă de știință sociografică, estetică și cultură

Cuprinsul:

PROBLEME SOCIALE: Epopo-
litică aplicată Ion Clopoșel
Problema satului nostru Petre Suciu
Importanța statisticii ***
Satul și familia Andrei Răzvan X

FIGURI REPREZENTATIVE:
Pictorul bănățean A. Demian Liviu Jurchescu
Sabin Drăgoi ***
† Dr. Artur Anderco ***

PROGRESE ȘTIINȚIFICE:
Ceva din diate'maneitate Em. Grigoraș

ACTUALITAȚI: Insemnările u-
nui om de pe stradă Veritas
Fantezii Iosif E. Naghiu
Folclor românesc în Ugocea Horia Trandafir X

SATE, ORAȘE, REGIUNI: Ora-
șul Turda în trecut și prezent Petre Suciu
Caracterul lingvistic al Nisei Mario Ruffini
traducere de Rodica Clopoșel

PAGINI LITERARE: Cântec
pentru creșterea nepotului,
Intimă Dumitru Savu
Cronica filosofică Iosif E. Naghiu
Epopoică Moldovei lui Ștefan cel
Mare: „Frații Jderi“ de M.
Sadoveanu Titu Popa

FAPTE, IDEI, OBSERVAȚIUNI:
Evocarea lui George Coșbuc.—
Epoca Memorandului. — Bu-
letinul Muzeului regional Alba
Iulia. — Despre Artur Ander-
co. — † Vasile Bucur. — Ro-
mancierul D. V. Barnosch' —
Inceputurile limbii române. —
România din Transilvania. —
Ed. turile „Fundafia Regală”,
„Cloflec”, „Socec” și „Pro-
meteu”. Redacția

COPERTA: Biserițuța de lemn Fotografie

Editura „Societatea de Măine“

Director: ION CLOPOȘEL

Inscrisă în registrul Trib. Com.
Ilfov cu Nr. 1927/38. Redacția și
Administrația: București 4, str. Sbo-
rului, Nr. 11. Căsuța poștală Nr. 576,
București I.

APARE LUNAR

anul XX

București, Februarie 1943

no 2

no 390 dela apariție

ABONAMENTE ANUALE:

Abonament de sprijin	lei 3000
Autorități, birouri, bănci	„ 2000
Societăți culturale	„ 1000
Funcționari	„ 600

În străinătate: dublu
Abonamentele se remit anticipat
prin CEC no. 1218

— Un exemplar lei 50 —

Organizarea C. E. C.-ului

Prima contabilitate bancară complet mecanizată din România

Prin serviciile sale multiple și variate, Casa Națională de Economii și Securi Poștale se întemeiază pe o activitate de mase, numărând aproape 500 mii titulari de conturi cec.

Totuși numărul considerabil al operațiunilor de pe întreaga țară, se contabilizează zilnic la Centrala din București și la cele două sucursale din Cernăuți și Chișinău, în condițiuni uimitoare de rapiditate și exactitate. Ceace dă puțință C. E. C.-ului de a satisface pe deplin toate cerințele publicului și de a întreprinde pentru sine o contabilitate promptă, din care poate cunoaște, în fiecare zi, întreaga mișcare a instituției.

Cât de numeroase sunt operațiunile CEC-ului, o poate dovedi cifra impresionantă de 800 milioane, ce reprezintă mișcarea generală a Casei la finele anului 1942.

Totuși CEC-ul a fost singura instituție din țară care a publicat și de astă dată bilanțul său exact în ziua de 1 Ian.

Această realizare excepțională, este pentru CEC extrem de simplă pentru că CEC-ul ar putea întocmi chiar zilnic bilanțul său. O face de altfel în chip restrâns, prin situația zilnică a tuturor operațiunilor de economii și securi.

Cum se explică acest randament excepțional al contabilității sale ?

Principiile de organizare modernă a contabilității se bazează pe raționalizarea și divizarea marelui element care, în ultima vreme, s-au găsit un auxiliar tehnic: MAȘINA.

Credincioasă acestor principii, Casa Națională de Economii și Securi Poștale și-a asigurat încă dela neorganizarea sa din anul 1930, un însemnat parc de mașini, care a crescut neîncetat.

Azi, CEC-ul are aproape 200 mașini diferite, reprezentând o valoare de circa 60 milioane lei.

Această mecanizare a contabilității a reformat fundamental sistemul de organizare birocratică din trecut coplesită de dosare și registre voluminoase, de rafturi și arhive supraîncărcate.

Mașina are caracteristica de a sintetiza lucrările, de a le condensa, însușiri ce s-au nesfrânt asupra întregii activități a CEC-ului. Acest fenomen de reversibilitate reflectat de mașină asupra lucrului și însăși asupra omului a dat contabilității CEC-ului economia de timp, economia de spațiu, economia de personal, exactitatea și rapiditatea, pe care nicio altă contabilitate bancară n-o poate înfățișa.

Ordinea mecanică ce stăpânește lucrările CEC-ului ca și numărul impresionant de mașini cu ritmul lor caracteristic dau instituției înfățișarea de uzină modernă

Mașinile cele mai perfecționate și cele mai variate corespund felurilor operațiunii ale CEC-ului, dela simple înregistrări, până la contabilitatea completă și la fazele de control ce se execută cu adevărate creere electrice.

Pentru că, dacă mașina este într-adevăr un auxiliar prețios, ea a ajuns la perfecțiune de dreptul uimitoare. Astfel mașina mare de înregistrat (Național) contabilizează libretetele de economii sau securile făcând simultan patru operațiuni în fișe, în libret sau în cec, în documentul de economii sau securi și în banda de control a mașinii.

Adunări, scăderi, solduri toate se petrec în mîntea mecanică a mașinii. Ceva mai mult, când un cec n'ar avea acoperire, mașina atrage atențiunea funcționarului respectiv printr'un sunet special.

Desăvârșirea tehnică a contabilității CEC-ului nu se oprește încă aci; un număr de alte mașini tot atât de bine adaptate, se înalță în contabilitatea CEC-ului. Astfel calcularea dobânzilor se face cu mașina Rheinmetall, adunările se execută la mașini Astra simple și dublex sau la mașini Continental, controlul se efectuează la Astra Multiplex. Serviciul de plată al pensiilor la domiciliu este și el bine utilizat cu mașini Adnema.

În fine, contabilitatea generală face sinteza lucrărilor cu mașina Național Ellis.

Lucrări auxiliare precum: primirea depunerilor cu buletine de vărsământ, ordonarea cecurilor, etc., se fac de asemenea cu mașini potrivite acestor operațiuni.

Un mobilier metalic adecuat mașinilor, constând din birouri clasoare fișiere, etc., dă un cadru de ordine și simplitate impresionantă.

Organizarea casnică a CEC-ului a făcut posibile operațiunile oricât de numeroase.

Iar elogiul adus aici rapidității cu care CEC-ul își servește clientela se cuvine a fi trecut atât personalului său destălmăc, dar și mașinilor pe care le-am descris mai sus.

Roadele acestei mecanizări se resfrâng și asupra clienților cari sunt serviți cu rapiditate și precizie, precum și asupra economiei naționale care a fost înzestrată cu una din cele mai moderne instituții financiare ale țării.

Editura „Fundăției regale”

Încercând o sistematizare, sau mai exact o sintetizare a operelor și traducerilor editate, vom constata că în afară de opere fundamentale și monumentale prin proporțiile lor, privind manifestările spiritului creator românesc atât în ceace privește trecutul nostru cât și știința românească, în toate domeniile de manifestare „Fundăția regală pentru literatură și artă” a tipărit și foarte importante opere originale, ale scriitorilor noștri tineri sau consacrați precum și traduceri din cei mai reprezentativi creatori, care prin valoarea operelor lor, aparțin culturii universale.

În ceace privește trecutul și știința românească vom aminti de operele d-lor C. C. Giurescu („Istoria Românilor”, vol. III), N. Cartoian („Istoria literaturii române vechi”, vol. II), D. Caracostea „Expresivitatea Țării Moldovei”, Gh. Oprescu („Grafica românească în sec. al XIX-lea”), Ing. N. Constantinescu („Enciclopedia în-

vențiunilor tehnice”), M. Kontedchewer („Radioelectricitate”), D. Tudor („Oltenia română”).

Ca opere originale, avem de însemnat în primul rând edițiile definitive ale operei poetice a lui Lucian Blaga Al. Stamatiade și a operei în proză a lui Mihail Sadoveanu, I. I. Caragiale, Simion Mehedinți, Ion Heliade Rădulescu. Deasemeni, trebuie să însemnăm și apariția unor volume originale semnate de scriitori consacrați ca: Al. O. Teodorescu, Ion Pillat, D. Ciurezu, N. Davidescu, Gala Galaction, Ion Agârbiceanu, A. Cotruș, Otilia Cazimir, etc., precum și volume a căror scriitori tineri ca: C. Noica, Iulian Vesper, Ovid Caledoniu, Sandu Tudor, Eusebiu Camilor, etc. Însfârșit trebuie să însemnăm și traduceri din Shakespeare „Cum vă place”, „Poveste de iarnă”, „Regele Lear”, Calderon de la Braca („Viața este vis”), Eschil („Orestia”), Amiral Byrd („Singur”), B. Franklin („Autobiografie”), pentru a încheia cu cartea d-lui Basile Munteanu „Dela me-

todă la cunoaștere” și cu von Spiess: „Din Ardeal la Kilimandjaro”.

Prin opere originare sau traduceri „Fundăția regală pentru literatură și artă” a dovedit încă odată că este o tiparniță care răspunde chemării regale și naționale pentru care a fost creată.

Expoziția de pictură din sala Prometeu

În sala Prometeu, s'a deschis expoziția pictorului G. Lazăr.

Expoziția permanentă: sculptură, ceramică, cărți de artă, ediții originale. Colecție: Luchian, Petrușcu, Dăbrăscu, Ernst Junger, K. Grob, Matuchek, Alsinia, Gerbault, Cernowsky, etc.

Expoziția este deschisă în fiecare zi în orele 9—12 jum. și 3—6 jum. în str. Brezoianu, 19 et. I.

SOCIETATEA DE MAINE

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ SOCIOGRAFICĂ, ESTETICĂ ȘI CULTURALĂ

Biopolitică aplicată

Efortul nostru publicistic timp de două decenii a fost să deprindem spiritele cultivate cu imperativul categoric al cunoașterii vieții poporului român. Este o *direcțiune a realismului* cu care am prefațat o seamă întreagă de conferințe în regiunea moților, de cercetări sociologice și de cărți de specialitate în care am vorbit despre românul dela țară, supt de veacuri, pus în afara afirmărilor ca om cu atributele propășirii în stat; una din tipăriturile noastre din 1926 a fost intitulată *direcția realismului socioeconomic* și trata despre *cum trăesc 40.000 moți*. Deci nu este o întâmplare desbaterea unei astfel de teme, ci o înlănțuire organică și perseverentă de reflecții și inițiative provocate de concepția bio și geopolitică ce ne conduce.

Dela studiile cele mai întinse, până la ultima însemnare mărunță, am fost străbătuți de această mare idee călăuzitoare. Am plecat dela principiul, că nicio reformă nu se poate concepe fără stăpânirea datelor veridice de informație asupra condițiilor de existență ale mulțimilor noastre dela sate și orașe. Dacă ne hotărîm să construim ceva trainic, apoi e bine să avem piciorul adânc înfipt în realitățile țării. Descrierea onestă a împrejurărilor de trai dela noi, oglindirea cinstită a mentalităților, examinarea modului de simțire și posibilităților de muncă mai remuneratorie — a fost și va fi ținta noastră permanentă. Este finalitatea unei activități dealungul celor 20 ani și pe care înțelegem s'o continuăm cu egală tenacitate.

Căci cel mai prețios capital al României este capitalul uman. La ce ar folosi imensele bogății naturale, dacă scopul industrializării și valorificării lor n'ar fi îmbunătățirea existenței omenești și creșterea valorilor românești?

Românii trebuie să-și cucerească locul lor de civilizație și cultură pe care imensele resurse de trai li-l garantează din plin într'un sistem social de sensibilitate și justețe.

Diversitatea preocupărilor, mulțimea concepțiilor, complexitatea aparatului de stat nu trebuie să întunece și să abată această obligațiune elementară din făgașul său statornic. Să predomine gândul de a înălța nivelul de viață al substratului care în diagrama demografică a statului dă procentul cel mai urcat. Substratul acesta gros este esența și sensul de a fi al națiunii.

Facem deci o distingere netă a lucrurilor și dăm întâietate capitalului biologic românesc. În vreme de războiu recurgem la vitalitatea ostașului, la sănătatea sa fizică și morală, la puterea de rezistență care este în raport direct cu gradul său de deșteptăciune. În timp de pace producțiunea atârnă de capacitatea de muncă a majorității brațelor. Dar în întregul proces al economiei și al evoluției spirituale hotărăște jocul forțelor cu care este înarmat poporul.

Primează omul.

Toate științele sunt folositoare, chiar și cele mai abstracte, mai metafizice, mai fără legături cu fluviul vieții de toate zilele. Industrii cu investițiuni de miliarde își au rostul lor. Artere de comunicații, rețele comerciale, debușeuri puternice au funcțiuni îndreptățite. Susținerea unui vast aparat de stat este necesar cu birouri și funcționărimi numeroasă. Școli superioare, cu ateliere, biblioteci și laboratoare împlinesc o misiune superioară. Bănci și între-

prinderi de circulație și consumație a bunurilor absorb atâtea energii. Edituri oficiale și particulare pompează mijloace remarcabile și difuzează „soluții“ de o diversitate exasperantă. O adevărată suprastructură statală și economică generează planuri, programe și sforțări de fiecare clipă. Dar toate aceste funcțiuni nu trebuie să covârșească slăbind atențiunea dela îndatorirea primară de a cultiva cea mai de seamă dintre științe : a perfecționării omului. A pune în valoare însușirile de cari atârână un randament superior de creațiune pe orice tărâm — iată cuvântul de ordine.

Scriitori de talent și-au susținut cu argumente viguroase teze opuse, ca de pildă dacă este mai justificat învățământul universitar decât cel primar, și viceversa. Unii reclamă pe bună dreptate o pletoră de conducători luminați, pe cari nu ni-i pot da decât universitățile, deci cât mai multe universități cu riscul de a suprima pentru o vreme școala primară — fără de care poporul a putut trăi veacuri dearândul. Pe când ceilalți afirmă, că de jos în sus se deschid căile progresului, deci totul este în relație de gradul de școlaritate al maselor. Polemica are perspectivă de durată. Ea poate avea darul de a obosi și de a îndruma discuțiunea pe alt teren decât cel potrivit. Așa s'a întâmplat și cu eterna poveste a adevărului și utilului. Ca și când între adevăr și util n'ar exista nicio corelație. Adevărul ar fi un lucru în sine, fără atingere cu praful străzii și necazul zilei.

Dar chiar în beneficiul tuturor compartimentelor de activitate se soldează sforțarea pentru o biopolitică modernă, care centralizează studiul științific și interesul practic față de omul însuș. Omul bine înarmat ca sănătate, pregătire, conștiință și putere de muncă va contribui la progresul colectivității cu forțe înmulțite.

Abia după ce românii au dispus în 1918 de statul suveran, au folosit mijloace superioare de ameliorări biopolitice. Au fost începuturi încrezătoare, dar puțin sistematice. Experiențele lacunelor se cer utilizate. Reforma trebuie adâncită și dirijată cu altă conștiință și cu altă amploare. Altfel ne dispersăm energiile și nu mai vedem copacii din cauza pădurii.

O biopolitică națională, fermă și inteligentă, este de natură să creeze românismului un viitor scutit de surprize. În noi înșine e cheia tăriei, propășirii și dăinuirii noastre. În acest scop însă trebuie procedat concentric, atât punctul de plecare cât și obiectivul final al acțiunilor fiind omul. În balanța istoriei factorul determinant este calitatea materialului uman, iar număratoarea sufletelor doar o indicațiune cantitativă.

Dela prioritatea științei despre om vom trece la fapte. Știința în serviciul real al popoului. Aceasta este o biopolitică românească aplicată. La noi au predominat știința statică, educațiunea de catedră, tradiția clasică a conferinții teoretice, fără nicio legătură cu pământul. Acum totul se verifică prin acțiune pe teren, scormonire și construcție în câmpul vieții românești. Astfel țara românească va fi cu adevărat stăpânită de români, iar toate bogățiile vor fi mijloacele auxiliare ale creșterii valorilor românești.

Finalitatea cercetărilor noastre vrea impregnarea în toată politica noastră de stat a unei concepțiuni al cărei obiectiv central este sporul de energii omenești, în așa măsură, încât în spațiul nostru vital caracterizat de densitate demografică română să ne dăm o organizație și o rezistență de zidul căreia să se frângă toate pericolele viitoare. Nu să tremurăm de destinul nostru, ci să ni se așeze în spirite certitudinea eternă a dăinuirii și înfloririi noastre pe aceste meleaguri. De aceea în centrul preocupărilor noastre să persiste grija pentru om, pentru milioanele de oameni sudați spiritual și încleștați pe vecie în comunitatea de viață și idealuri cari ni sunt proprii.

Dacă într'un articol de fond dinainte cu 20 ani lansam cuvântul de ordine *Să ne cunoaștem țara*, atunci prin rândurile de față dăm substrat și motiv nou de argumentare biopoliticii românești care reclamă eforturi neîntârziate într'o răză de acțiune mai bine precizată și impusă cu necesitate națională.

Ion Clopoșel

Problema satului nostru

Deocamdată nu ne preocupă această problemă. La ordinea zilei e războiul cu convoiul lui de griji și de lipsuri. Dar războiul se va termina. Atunci problema satului, cu tot complexul lui de aderențe, va trebui s'o rezolvăm. Nu cu paliative, nu cu reforme provizorii, ci cu reforme cari să-i dea o soluționare temeinică. Provizoratele sunt periculoase. Ele acoperă o cangrenă fără s'o vindece.

Experiența s'a făcut, în parte, cu reforma agrară. Concepută sub impulsul agresiv al războiului mondial — și executată în atmosfera de generală beatitudine ce i-a urmat, ea a fost o operă de recompensă, iar nu una de reintegrare a păturii țărănești — în stăpânirea deplină și nediscutată a pământului printr'o reformă temeinică, cu largi perspective pentru viitor.

Greșelile vor trebui îndreptate prin noua reformă ce va trebui făcută după încheierea războiului.

La această reformă, care va trebui să fie o corectare a celei vechi, ar fi bine să ne gândim încă de pe acum. Ar fi regretabil dacă nu am fi învățat nimic din greșelile trecutului.

În peste 20 ani după reforma agrară ne-am putut convinge de greșelile ei. Aceste sunt cam multe. Unele consecințe inevitabile ale unei reforme concepute în proporții așa de mari. Altele urmări ale unei legislații agrare lipsite de simțul previziunii.

S'a dat pământ țăranilor. Și bine s'a făcut. Pământul să fie al celor ce-l muncesc și trăesc din el. E o imanentă lege de echitate socială.

S'a executat reforma numai pe planul orizontal. S'a luat pământ de unde a fost și s'a dat celor lipsiți, pe categorii preferențiale. Anumite îngrădiri inițiale, cari legau lotul de mâna celui ce l-a primit, au fost mai târziu desființate. S'a dat curs larg circulației libere a pământului. Se intenționa prin aceasta, crearea unei proprietăți mijlocii țărănești. Sunt doctrinari cari cred că printr'o astfel de proprietate se va schimba din temelie viața economică a satelor noastre. Ele vor forma, cred ei, pilonul bunăstării economice și un confident solid al partidelor democratice. Nu știm în ce măsură s'a putut crea până acum această proprietate. La tot cazul e departe de a se fi format așa cum au dorit apologeții circulației libere.

Procesul a luat alt curs, firesc și inevitabil. Moșiile țărănești s'au fărâmițat în infinit de multe moșioare minuscule. Acest catastrofal proces de pulverizare a fost provocat de un fenomen natural în viața satelor noastre : de sporul demografic. Acest spor merge înainte. Nu numai că nu va fi împiedicat, dimpotrivă va fi promovat. Sunt atâtea și atâtea imperative actuale, de ordin politic și național, cari îl reclamă.

Ce va trebui să facem în viitor, după terminarea războiului, ca să înlăturăm această stare de lucruri, care ne amenință cu degenerarea în generațiile ce vin ?

E aceasta o problemă de extremă importanță vitală pentru noi. Dela soluționarea ei atârnă viitorul satului și al neamului nostru.

Problema satului e problema pământului, a brazdei. Aceasta trebuie mai întâi rezolvată. Dar cum, în ce formă ? Aici e punctul nevralgic. În soluționarea ei vor trebui să colaboreze tactul și simțul de previziune al omului politic, unit cu simțul practic al economistului.

Se vor pune mai întâi două probleme capitale, cari vor reclama o soluționare urgentă : 1) de a împiedica cu toate mijloacele, fărâmițarea moșiilor țărănești și 2) de a pune la dispoziția țăranului agricultor toate uneltele moderne pentru o cultură intensivă a pământului.

La soluționarea acestor probleme — și a complexului ce isvorăsc din ele — nu se va putea ajunge decât printr'un energetic și înțelept intervenționism de stat.

Statul despoliticianizat trebuie să fie legiuitorul și executorul problemei satului.

Petru Suciu

~ Insemnările unui om de pe stradă ~

Cine este ascultat astăzi? Cine scrie, cine vorbește?

Iată întrebările la care omul de pe stradă are răspunsul gata pregătit. Pentru că el nu este niciodată invitat să-și spună păsurile. Nimeni nu-l poartă să-și exprime durerile, bucuriile, năzuințele. Nimeni nu-l îmbie la discuție. Nimeni nu-i cere părerea.

Omul de pe stradă, militar sau civil, își face datoria. Cu prisosință. Plătește impozite, se înghesue la tramvai, aleargă prin ger pentru bucata sa de pâine neagră, face tot ce i se spune și nu cere nimic în schimb. Nu ține să vorbească, nici nu are ambiția să fie consultat în treburile publice. El vrea liniște. Nimic nu-i place mai mult decât să stea acasă, într-o ai săi.

Așa dar, el nu vorbește, nu scrie. Dacă ar face-o, ar fi — poate — ascultat.

În coloanele acestei vechi reviste, el va face totuși câteva mici și rare excepții. Anume, va însemna, câteodată observațiile sale asupra vieții așa zise — intelectuale. Va spune ce va crede despre evenimentele artistice, literare, culturale, la care va lua personal parte. Și, ca bun cetățean, va spune câte ceva și despre viața cea de toate zilele.

*

Dintre lipsurile de astăzi pare mai vădit simțită absența revistei lunare. Ne lipsește acea revistă de literatură, artă și orientare în lumea ideilor și în arena socială, care să proiecteze lumină asupra activităților culturale. Omul de pe stradă vrea să știe ce se întâmplă în sectorul creației artistice și științifice și să fie îndrumat, ajutat în formarea unui spirit critic.

Ne trebuie o critică serioasă: literară, muzicală, plastică, etc. Am vrea să vedem totul cu ochiul critic al unor oameni, cărora nu le cerem decât să ne câștige încrederea. Socotim însă că totul trebuie văzut științific și social.

Științific, pentru ca nepotismul să fie exclus din criteriile de apreciere, pentru ca din domeniile critice să fie îndepărtați aceia cari în cronicile lor, dau note în modul următor: „X. mi-a plăcut foarte mult în rolul său, Z. a fost bine, iar W. s'a întrecut pe sine“; „nu văd de ce are succes pictorul Y, găsesc exagerat pe P., în schimb, am constatat un real progres la P.“ Trebuie să recunoaștem că, dacă omului de pe stradă nu i se pot cere prea multe justificări în preferințele sale, criticului, în mod obligatoriu i se cere justificarea sentințelor.

Social, pentru că nici o manifestare umană nu are valoare decât în măsura în care folosește oamenilor. Arta nu poate fi refugiuul câtorva privilegiați. Ea este lucru colectiv. Apreciată, recunoscută, mai de vreme sau mai târziu, ea este un public. De sigur că nu poate fi vorba de o coborâre a nivelului artistic la gustul micii burghezii periferice, ci de o ridicare prin persuasiune a înțelegerii marelui public până la marile realizări de artă. Li se cere creatorilor ca, la rândul lor, să înțeleagă oamenii — compatrioții și concetățenii lor — să exprime simțămintele.

Privind revistele noastre, nu putem să nu constatăm cu regret că ne lipsește revista lunară de documentare culturală și critică.

Pe când?

*

Dintre scriitorii germani, cari au înfățișat epoca războiului trecut și a păcii care i-a urmat cu un puternic realism și cu o rară înțelegere a elementului social, se conturează luminos și astăzi Ernst Glaeser, autorul romanelor „Contingentul 22“ și „Pacea“.

În prima sa carte, vede războiul cu ochiul adolescentului din spatele frontului. Fără prejudecăți, fără iluzii deșarte, el trăește prima tinerete în lipsurile crunte care au dus la slăbirea moralului „spate-

lui“. Fără entuziasm pentru o cauză care nu putea atrage, notează evenimentele specifice acalmiei premergătoare vijeliei.

Fixează pitoresc câteva figuri burgheze locale, care nu se sfiesc să schimbe culorile după necesitățile de moment. „Trădătorii“ devin repede „patrioți“ și vice-versa. Subalimentați, halucinați, cu nervii sbârliți ca țepii ariciului, tinerii se formează anapoda, dând curs oricărei chemări care se face auzită. Acest tineret nu ajunge să cunoască războiul propriu zis, pentru care nici nu se înflăcărează, în schimb trăește zilele noi ale „păcii“.

Cel de-al doilea roman al lui Ernst Glaeser este mult mai robust, mai dinamic și mai adânc. El prezintă procesul istoric al regimului „republican“, care polariza și nădejdele conservatoare și reacționare ale burgheziei. Cunoaștem o „pace“ relativă, căci războiul civil bate în plin. Cunoaștem „revoluționari“ relativi, cari înăbușe în sânge mișcarea spartakistă. Cunoaștem militari cari, învinși în afară, caută să-și ia revanșa înlăuntrul. Cunoaștem tineri plini de avânt și abnegație, cari se aruncă în vârtoare și luptă alături de cei mulți. Cunoaștem satisfacția burgheziei când „ordinea“ a fost restabilită de iubii ei Noske și Scheidemann, dar și cruzimea ei în represiune. Cunoaștem desamăgirea și desorientarea tineretului după ce pacea versailleză a impus principiile ei sub forma weimariană.

Sunt pagini de evocări care sbuciumă, care zguduie pe cel sensibil la marile evenimente ce se petrec în răscurile istoriei.

Dacă cel dintâi roman al lui Glaeser a apărut și într-o versiune românească, de altfel mult citită, este regretabil că „Pacea“ n'a fost încă prezentată cititorilor români.

Veritas

SATE, ORAȘE, REGIUNI

Orașul Turda în trecut și prezent

Orașul Turda e așezat pe malurile Arieșului. Originea sa e foarte veche. A existat probabil și sub Daci. Numele, după unii, e de origine dacică. Sub Romani îl găsim sub numele de Potaisa. Intemeietorul a fost Impăratul Traian, cum se vede din inscripția de pe o piatră de distanță descoperită într'un sat din apropiere. Impăratul Septim Severus a ridicat-o la rangul de colonie. Tot el a așezat aici, pe platoul deasupra orașului numit și astăzi Cetate, legiunea V macedonică. La poala acestui platou, pe locul unde este orașul de astăzi, s'a dezvoltat orașul de mai târziu, modest la început, dar înfloritor în veacul 3-lea. Prin exploatarea salinelor devine un important centru de viață industrială.

După părăsirea Daciei (271) dominația romană se sfârșește. Barbarii nu dărămă aici numai puterea unui imperiu, ci dărămă și o civilizație. Locul orașelor înfloritoare de altădată îl iau ruinele și pustiul. Dar urmele au rămas. Bisericele și clădirile din Turda de astăzi ne grăesc prin pietrele lor despre o veche civilizație apusă. La tot pasul pământul Turzii îți descopere urmele Potaissei romane, glorioasă și înfloritoare pe vremuri.

Orașul, deși pustiit și prădat de barbari, a rămas. S'a pierdut numai numele. Nu-l mai găsim decât în documentele veacului XI, sub alt nume, sub cel de Turda. Populația autohtonă, îngrozită de sălbătăciile barbarilor, a părăsit vechia așezare romană. În locul ei s'au așezat alți coloniști, de alt neam, unguri mai întâi, iar mai târziu, prin veacul XII Sașii. Pustiit din nou de către Tătari, la 1241, e reclădit de către Sași, aduși aici pentru exploatarea salinelor. Ei au numit Turda Thorenburg. Multe familii, maghiarizate astăzi, își păstrează și acum numele nemțești de pe vremuri.

Prin veacul XIII, se sporește tot mai tare numărul Ungurilor, veniți din părțile săcuiești. Orașul începe să aibă un aspect tot mai pronunțat unguresc. O altă infiltrație, mai târzie, a fost cea a Armenilor, veniți partea cea mai mare din Moldova, deși maghiarizați, își păstrează multe familii numele cu care au venit din Moldova (Plăcintar, Vertan, Retezar etc.).

Românii au început să se așeze în Turda din timpuri foarte vechi. Legile ungurești nu le-au permis să se așeze în lăuntru, între zidurile orașului, ci numai pe margini, unde-i găsim și astăzi. Ungurii se temeau de pe atunci de acest neam prolific și rezistent.

Din acest motiv Români nu au putut să străbată în viața comercială și industrială a orașului. Foarte puțini câți au putut străbate și-au pierdut aproape toți naționalitatea. Aproape întreg comerțul a fost în mâna Armenilor, maghiarizați complet în cursul vremii. În mâna Ungurilor a fost numai industria mică. Industriașii de aici, organizați în bresle, erau deținătorii nediscuțați ai pieții industriale din întreaga regiunea aceasta. Hinterlandul, în majoritatea lui românesc, era avizat la piața acestui oraș. Banul românesc și privilegiile nobilitare au făcut din Turda un puternic bastion al unghurimii ardeleni. Multe evenimente de importanță istorică s'au petrecut în acest oraș. Regii ungari și principii ardeleni au ținut aici aproape 130 diete. Aici s'a proclamat, în 1438, faimoasa unire a celor trei națiuni. De aici a plecat Ion Huniade, în 1456 contra Turcilor. Aici se proclamă, în 1561, libertatea religioasă pentru cele 4 religii recunoscute, între cari nu era religia noastră. Crucea de piatră din piața Mihai Viteazul eternizează acest evenimentele. La 1601, pe câmpia din apropierea orașului, a fost omorât marele nostru erou național Mihai Viteazul. În 1619 principele G. Bethlen a colonizat aici 300 Săcui.

La 1658 orașul e incendiat de o armată turco-tătată. În 1721 au loc tulburări religioase. De aici încolo urmează o epocă de liniște și de prosperare până în 1848, când ungurii turdeni se înrolează în armata revoluționară a lui Kossuth.

Deodată cu numărul Ungurilor se sporește și cel al Românilor. Câteva familii de români primesc titlul de nobili din partea principilor ardeleni. O singură familie dintre acestea a rămas românească, familia Rațiu, din care a făcut parte marele luptător naționalist dr. Ion Rațiu.

Dualismul, prin alipirea Ardealului la Ungaria, deschide pentru Turda, ca pentru întreaga unghurimea ardeleană, o nouă epocă de prosperare economică și culturală. Români, excluși din viața politică și economică, s'au zbatut spre a-și putea menține puținul ce l-au avut. Era o luptă cu forțe inegale. Cu toate acestea ne-am sporit ca număr atât în Turda, cât și în celelalte orașe ardeleni. Satul nu ne-a trimis, numai omul, ci și puterea de rezistență încăpățanată a rusticului pe lângă toate umilintele și privațiunile îndurate.

Români din Turda au fost iobagii, zilerii și servi-

torii orașenilor. Eliberați după 1848 devin unii dintre ei modești proprietari de loturi mici. Intregă servitorimea domestică și agricolă o dedeau ei. Din întinderea de aproape 22.000 iug. cad. Români abia aveau 1000 iug. Restul era în mâna Ungurilor.

Români; de aici, deși țărani săraci aserviți economicește și politicește elementului unguresc, și-au păstrat totuși limba și firea românească, au rămas români. Au învățat limba asupritorilor, dar și-au vorbit-o pe a lor. Meritul că și-au păstrat limba și că au rămas români conștiinți a fost al bisericii și al școlii. Au avut din timpuri vechi 3 biserici și 2 școli confesionale. Preoții, învățătorii și cei vre-o câțiva intelectuali români au ținut trează conștiința națională. „Astra“, în modestele cadre ce i se permiteau, a activat cu mult suflet. Alături de ea au activat societățile feminine. Un loc de frunte a avut Societatea Femeilor Române, din care făceau parte, într-o frățească înțelegere, femeile de amândouă confesiunile. În Turda șovinistă Români aveau o vie și dărză conștiință națională. Vandalismul din 1892, care a devastat casa lui dr. Ion Rațiu, nu a putut înăbuși această conștiință. În vreme ce mulțimea din stradă spârgea cu pietre geamurile, de sub mâinile doamnei Rațiu ieșeau, cântate la pian, neînfricate și sfidătoare accentele cântării noastre naționale „Deșteaptă-te Române“. Nu se poate înăbuși conștiința națională într-o astfel de inimă. Și ca doamna Rațiu erau toate româncele din Turda. Pietrele vandalilor dela Turda au întărit o conștiință, nu au înfricat-o, și nu au slăbit-o.

Intelectualii români, sporiți în vremea din urmă la modesta cifră de 10 (5 avocați, 5 funcționari de bancă) au luptat împreună cu preoții și învățătorii, din tot sufletul pentru ridicarea prin cultură a elementului românesc din acest oraș. Două evenimente petrecute în acest oraș dau dovadă că românii de aici aveau curajul de a se manifesta ca români: ținerea sinodului din 1847, în care a fost ales ca episcop Andrei Șaguna — și adunarea generală a „Astrei“ din 1883.

Găsim în această epocă un modest început de comerț românesc: două prăvălii românești în piața cea mare. Ceva mai bine stăteam în industria mică. În 1918 aveam 33 patroni români cu 63 calfe. În 1929 aveam și patroni cu 71 calfe. Nu progres, ci regres. O dovadă grăitoare că nu am avut o politică de penetrațiune și de cucerire a vieții industriale din acest oraș. Cămin pentru ucenici a fost, subvenții s'au dat — și totuși nu am progresat.

Așa ne-a găsit Unirea: cu o populație românească în continuă creștere, cu începuturi modeste de viață comercială și industrială și cu o viață culturală embrionară ce e drept, dar activă și conștientă. Cei ce luptau aveau suflete tari, dar se izbeau de două greutăți: de sărăcie și de oprimare.

În lupta dintre două neamuri noi am biruit prin sporul nostru demografic. Ne-am sporit și aici ca și în celelalte orașe ardelenne, încet dar stăruitor.

Date statistice asupra situației demografice nu avem decât numai începând din v. 19. În anul 1938 erau Români, 1900—22 la sută.

Unguri, 6959—77 la sută.

În anul 1910 erau Români, 3389—25 la sută.

Unguri, 9674—72 la sută.

Eram slabi în proprietatea imobiliară urbană. Din 6 familii de intelectuali numai 3 locuiau în case proprii, restul locuiau cu chiriași. Țărani români locuiau în suburbiile orașului, grupați în jurul celor trei bi-

serici. Majoritatea însă locuia în hotarul orașului, formând cătune, drept consecință a hotărârilor consiliilor comunale de pe vremuri, prin care se interzicea Românilor să locuiască în oraș, ba li s'a interzis și Ungurilor să angajeze servitori români în oraș, putându-i angaja numai în afară de raza orașului ca păcurari și ca servitori agricoli.

În 1918, cu proclamarea Unirii, se începe și pentru Turda o eră nouă. Prin romanizarea oficiilor publice se sporește simțitor numărul Românilor. Cu sporirea intelectualilor se pornește o tot mai pronunțată viață românească. Vechile societăți culturale și religioase își continuă, mai intensiv activitatea lor. „Astra“ face propagandă la sate prin conferințe, înființări de biblioteci. Societățile de binefacere și religioase, spornice ca număr după confesiuni, desfășoară o rodnică activitate mai ales prin ajutorarea elevilor săraci dela școlile din loc. Intelectualii înființează o casină a lor. Tot asemenea și meseriașii. Prin conferințe, prin șezători literare și prin producții teatrale se încearcă să se țină trează conștiința națională și să se întărească spiritul de solidaritate. Această activitate culturală a fost desfășurată aproape în întregime de către membrii corpului didactic de toate categoriile. Turda e un centru cultural românesc pentru o întinsă regiune. Prin numărul mare de școli, îi revine pe tot dreptul rolul de culturalizare. Are, de prezent, 3 licee, 4 școli profesionale, 4 școli primare, cu un număr de peste 2000 elevi.

Gazetele locale ce au apărut între timp au servit într-o mare măsură întărirea conștiinței naționale. Așa „Foaia Noastră“, „Turda“, „Arieșul“ — și de câțiva ani încoace „Gazeta dela Turda“. Pe linia unei spiritualități mai înalte stă revista „Pagini Literare“.

O activitate culturală a existat, fără îndoială, în orașul nostru, dar cu toate acestea publicului nostru i-a lipsit puterea dinamică, forța creatoare, ce bravează riscurile și trece biruitoare peste orice greutate. Aceasta s'a simțit mai ales în viața economică.

În comerț am fost aproape absenți. L-au avut ungurii și evreii. Noi abia am avut 2—3 prăvălii. Mai durabil s'au înfipt în viața comercială a Turzii marginenii. Ei prin spiritul lor comercial înăscut au putut rezista crizei economice — și mai ales lipsei de sprijin a publicului nostru. Nu am putut crea un comerț românesc în Turda, ca și de altfel în celelalte orașe ardelenne, din două motive: lipsa unei precise și reale politici de protejare a comerțului — și lipsa unui sprijin efectiv din partea publicului nostru. Am fost, în privința aceasta inconștienți și nesolidari. Un comerț îl crează necesitățile publicului. Publicul nostru și-a acoperit aceste necesități din prăvăliile minoritarilor, fără scrupul și fără remușcări de conștiință națională.

Dacă începem să avem astăzi un comerț românesc aici în Turda, aceasta avem de a o mulțumi refugiaților. Prin cumpărare de prăvălii și prin preluări s'a sporit remarcabil numărul prăvăliilor românești. Azi comerțul în orașul Turda este românesc, cu excepția celor 4 firme ungurești. Banca Națională a ajutat pe comercianții români prin acordarea de mari și avantajoase credite. Pe piața Turzii avem prăvălii bine asortate, cu capitaluri solide la spatele lor. Un fapt îmbucurător este că aproape jumătate din comercianții de elită ai orașului nostru sunt titrați, deci persoane cari reprezintă cu multă demnitate comerțul românesc. Capitalul românesc plasat în comerț între anii 1918 și 1940 Septembrie abia a atins suma

de vre-o 2 milioane lei. Din 1940 Septembrie și până astăzi comerțul românesc reprezintă un capital de cca 60.000.000 lei, ceea ce înseamnă 3/4 din întreg capitalul comercial al orașului Turda.

În industria mică nu am stat până în Septembrie 1940, cu mult mai bine. Azi, tot mulțumită refugiaților, industria mică aproape în întregime e românească.

Industria mare înainte de 1918 noi nu am avut. De atunci încoace s'au înființat mai multe întreprinderi mari cari ne fac fală. Amintim numai două: Industria sârmei, care reprezintă un capital de cca un miliard cu cca 1200 muncitori — și fabrica de sticlărie cu un capital de cca 250 milioane și cu 1500 muncitori, Manufactura națională de porțelan cu un capital de cca 50 milioane, având 400 muncitori.

Ucenici români până în 1938 erau pe ici pe colo. Azi însă, mulțumită unor dispoziții cumiști, avem cca 800 de ucenici în meserii și în comerț. Aceștia vor forma clasa de mijloc, așa de necesară structurii noastre sociale. Prin ea ne vom înfinge temeinic în viața economică a orașului Turda.

Din Septembrie 1940 ne-am sporit simțitor și ca număr.

In 1930, Români erau 779—39 la sută,

Unguri erau 9943—49 la sută.

In 1942, Români sunt 22.750—65 la sută,

Unguri, sunt 6470—18 la sută, la un total de 35.000 locuitori, restul sunt alte neamuri și poporație flotantă.

Dar Turda își are și atracțiile sale. Unele îmbiate de dărnicia naturii, altfel de mâna omenească și de istorie. În apropiere de 8 km. se află Cheile Turzii. O bogăție nu de ajuns de exploatată sunt salinile și lacurile sărate. Băile sărate au fost cercetate în vremuri bune de un numeros public, mai ales de clujeni. La distanță de 4 klm. se află mormântul lui Mihai

Viteazul. În jurul mormântului, deasupra căruia e deocamdată numai o troiță, este amenajat un parc minunat. În oraș monument românesc e numai statuia lui Dr. Ion Rațiu. Clădiri de remarcă sunt: al prefecturii și al liceului de băeți. Biserici românești sunt 4. Nouă și minunată prin stil și podoabă interioară e catedrala ortodoxă. Biserici ungurești sunt 4. Cea romano-catolică e un vechiu monument de arhitectură gotică de prin veacul XV. Mai e de amintit Casa Culturală, vechiu conac princiar de prin veacul XVI, administrată de Astra, cu o bibliotecă și cu un început de muzeu etnografic.

Orașul din punct de vedere edilitar a făcut sub noi progrese evidente. Durere mai mult în centru. Părțile locuite de Români au fost aproape date uitării. Ca aspect exterior Turda e mai mult un sat urbanizat, decât un oraș cu confort modern. Ii lipsește canalizarea, o baie publică — și o mai stăruitoare îngrijită igienă urbană. Va trebui să se dea acestui oraș ceea ce-i lipsește, spre a face din el un oraș plăcut și confortabil pentru localnici — și dorit și lăudat de străini.

Turda este o localitate balneară și climaterică. Se impune o modernizare a băilor. O cere aceasta publicul — și o cer mari interese economice ale orașului. Prin modernizarea lor se va deschide un drum larg pentru prosperitatea orașului. Pe lângă multele posibilități de dezvoltare (gaz metan, apeduct, lumină electrică) Turda poate să devină un oraș înfloritor, o mândrie a noastră a turzenilor. Comerțul și industria românească îi vor mări prosperitatea economică. Prin aceasta și prin munca fără preget a cărturării locale se va crea aici o adevărată și genuină cultură românească, românească în spirit și în materie. Pe ruinele vechei și glorioasei culturi romanice va răsări floarea minunată a unei culturi românești.

Petru Suciu

Intimă

Lui Lucian Valea

*Mi-e sufletul cătran aprins cu iască
Pe vreasc de hat cernit cum e Feleacul.
Și-ași sguđui'n țâțâni întreg veacul
Acestor vremi cu purpură drăcească!...*

*Hai, măi, la poarta nanei crâșmărițe,
Să-i dăm binețe, satul să nu știe
Și-apoi să prindem iz de răzmerițe
În noul cântec ars ce-o să ne'nvie...*

*Și de vom merge iar pe trei cărări,
Să știi că toate trec peste hotar,
Căci nimele noastre-s numai jar
Și-i vom aprinde graiul astei țări!...*

*Sunt neguri smulse din restriști amare,
Măi, frate bun, în ochi cu scăpărări
De fulgere și'n pumni cu răzbunări
Vom deschioaca în tândări neagra zare;*

*Și cum din culmi vultanii se prăvale,
Ne-om prăvăli, ortace (cum văd și cum aud),
Și va fi nu știu cum să-ți scriu de jale,
Iar noi vom bea, jucând*

Cântec pentru creșterea nepotului

Nepotului meu Gelu

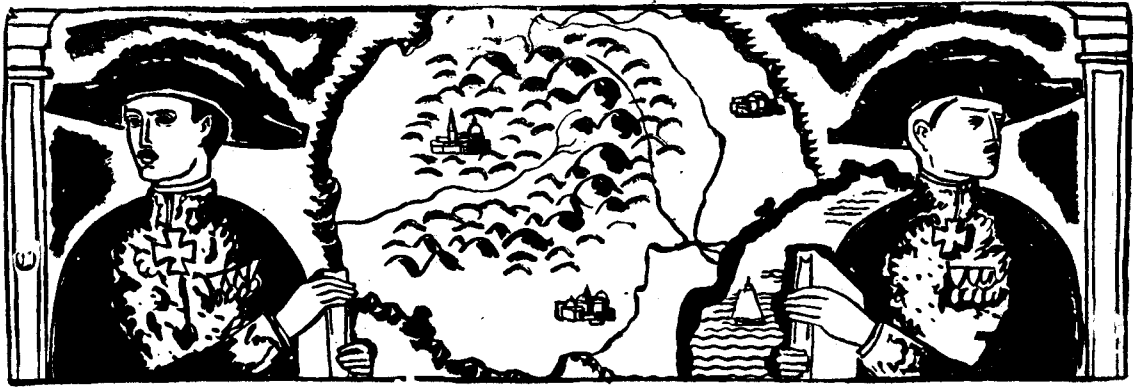
*Să-mi crești, nepoate dragă, mare,
Ca și-un răzleț jugastru'n vârș de munte
Și de ar fi ca fulgerile să te 'nfrunte,
Tu să fii ca stânca mult mai tare...*

*Să crească'n pieptul tău, — ca lujerul, —
Deapururi dorul țării din baladă
Și'n ochii tăi să'mplânte fulgerul
Ca'n vremuri crunte, dușmanii să-l vadă;*

*Și din țâțâni să se cutremure atunci,
Căci tu ești doar răsadul celor frânți pe roată
Și arși pe rug și răstigniți pe crucea
Neamului, pe-o glie'n sângerată!...*

*Prin tine patimile noastre să se'nchege,
În cel mai crunt blestem, ca Horia!
Iar dacă nedreptățile noi nu le-om șterge,
Fă-te buzdugan și trăznet, despiciând Istoria!...*

Dumitru Savu

† DR. ARTUR ANDERCO

O știre năpraznică, ce ne-a cutremurat profund până în adâncurile firii noastre, ne-a dat de veste eri spre seară, moartea prietenului și distinsului nostru colaborator Artur Anderco, întâmplată în condițiuni tragice.

Stăm încă înmărmuriți sub prima impresie a știrii zdrobitoare și cu inima sfâșiată de durerea pierderii ce ne încercă atât de crunt, căutăm să pătrundem misterul care înconjoară ca o beznă haotică dispariția celui mai bun dintre noi, moartea voită a lui Artur Anderco. Deși destinul în timpul din urmă n'a fost prea generos cu noi și am văzut dispărând rând pe rând din mijlocul nostru mulți dintre cei mai buni și mai de seamă frați ai noștri, deși durerea ne-a oțelit sufletele văzând cum dispărea floarea tineretului nostru în cea mai cruntă luptă ce a cunoscut-o vreodată istoria, totuși știrea morții lui Artur Anderco ne-a putut copleși într'atât și ne-a cutremurat profund, fiindcă cu el nu dispărea din mijlocul nostru un om de rând, ci ne păreșește un încercat camarad de luptă și încă unul dintre cei mai viguroși, pleacă dintre noi depozitarul unor speranțe mărețe, cu el trece în lumea veșniciei nu numai prietenul devotat, dar și îndrumătorul cumpătat, al cărui sfat domol ne va lipsi de azi încolo.

În cadrul străbun, în partea cea mai expusă vijeliei, s'a prăbușit un mândru și falnic brad...

Golul lăsat în rândurile noastre rărite va fi resimțit dureros de întreaga colectivitate românească, fiindcă Artur Anderco, grație însușirilor alese pe care

le-a pus fără preget și fără nici-o rezervă, în mod desinteresat, în slujba poporului său, era predestinat să fie unul dintre cei mai buni îndrumători și apărători ai doleanțelor noastre.

Generos din fire, înțelegător și pătruns de cele mai nobile sentimente umane, Artur Anderco a intrat încă de pe băncile școlii în viața publică. Conducătorul firesc al grupului studențesc dornic să-și utilizeze anii tinereții pentru acumularea cunoștințelor folositoare, Artur Anderco, prin cumpătul lui lipsit de orice involburare tinerească, a avut curajul să se opună tendințelor de turburare îndemnând tineretul studios spre alte rosturi mai sănătoase și mai concordante cu realitățile vieții studentești.

Ca avocat, a susținut cu căldură cauzele sătenilor maramureșeni în mijlocul cărora a trăit anii tinereții și al căror povățuitor înțelept și desinteresat a rămas până la sfârșit. În calitate de deputat a susținut cu un lux de argumente necesitatea unor reforme sociale și grație dinamismului său retoric a fost ascultat și respectat.

Din toamna anului 1940 dr. Artur Anderco, a înțeles să servească cu zel și abnegație colectivitatea noastră de aici, prin judicioasele articole apărute în coloanele ziarului nostru, prin îndrumarea vieții economice și bancare din părțile maramureșene și prin diferite încredințări utile pe cari le-a executat cu râvnă și conștiinciozitate spre binele tuturor.

Organizatorul asociațiilor culturale și țărănești, îndrumătorul cooperativelor din Partium și co-

laboratorul ziarului nostru, el a desfășurat o vastă activitate publică reușind să servească întotdeauna interesele obștești. Bland din fire și bun față de toți Artur Anderco, era intransigent când a fost vorba de o cauză comună. El a condamnat orice compromis, preferând să suporte consecințele adesea ori neplăcute ale atitudinii sale dârze, decât să depășească calea cea dreaptă. El a avut întotdeauna curajul să nu ocolească problemele, ci să spună lucrurile pe față și cunoscându-i judecata obiectivă și lipsită de vre-un interes egoist, sfaturile lui au fost ascultate chiar dacă ele nu erau întotdeauna pe placul unora.

Durerea noastră nu ne îngăduie să înșirăm aici toată biografia și activitatea imensă pe care a depus-o prietenul nostru, care ne-a părăsit la vârsta de abia 34 de ani, și dela care ne-am așteptat încă la multe spre binele obștesc. El care a stat neclintit la postul său de datorie în cele mai grele momente, ne-a părăsit pentru totdeauna, îndoliind nu numai familia întristată, ci întreaga noastră obște românească. Ori care să fi fost motivele, care l-au îndemnat să ne pricinuiască o durere atât de sfâșitoare, sufletul său altruist, povețele lui chibzuite și luminate și laborioasa sa activitate vor rămâne înscrise pentru totdeauna în inimile noastre ale tuturor.

Fie-i memoria binecuvântată și țărâna ușoară!

„TRIBUNA ARDEALULUI“
(Cluj)

STATUL ȘI FAMILIA

Din cele mai vechi timpuri, la baza tuturor organizațiilor omenești din lume, găsim familia, sub o formă sau alta, după concepția vremurilor.

Familia este celula primordială în alcătuirea grupurilor sociale. Grupul social omenesc la care găsim conștiința unei descendențe comune, aceeași limbă, continuitatea de datini, tradiții, obiceiuri și aspirații, precum și coordonarea solidară a intereselor celor ce-l compun, formează o națiune.

Deci, națiunea este alcătuită din marea masă a familiilor de indivizi din aceeași grupare socială. Dar nu în totdeauna națiunile formează și Statele politice naționale. De cele mai multe ori Statele nu-și pot întinde granițele lor peste toate regiunile locuite de oameni de aceeași naționalitate.

Națiunea română, încă n'a putut, până astăzi, să trăiască într'un Stat național unitar, din cauza împrejurărilor politice prin care a trecut și pe care istoria ni le descrie.

Neamul românesc, care a stat de veghe la granița de Răsărit a Europei, ținând piept tuturor năvălirilor barbare, în tot decursul istoriei, ca și astăzi, cu sfânta lui credință în Dumnezeu a apărut prin familie națiunea și Europa.

Familia fiind temelie pe care sunt clădite națiunile, ea a fost respectată și ocrotită de State.

Numai prin ocrotirea familiei națiunile și statele au putut progresa. De aceea toate statele — în afară de statele comuniste — prin conducătorii lor au avut în grijă și au ocrotit familia.

În toate Statele există legi de această natură. Este suficient să amintesc în treacăt, că Germania poartă o grijă desăvârșită familiei, pe lângă ajutorul ce-l dă la întemeierea de noi căminuri, se îngrijește în mod special de educația tineretului, prin organizația atât de cunoscută „Hitler Jugend“, care formează caracterele. Italia deasemenea protejează familia, acordând tot sprijinul la întemeierea nouilor căsnicii și la creșterea copiilor. „Oficiul Național Balilla“ se ocupă în mod sistematic de educația tineretului italian, pregătind elemente capabile de a construi noua viață națională a Italiei. Se mai acordă și premii familiilor cu copii mulți.

În concepția Statului nostru, familia, fiind celula națională de bază, ea trebuie pusă pe primul plan. Deși există legiuiri cari ocrotesc familia, totuși nu s'a ajuns încă la o desăvârșire în acest domeniu.

Familia trebuie să fie ceva sfânt pentru toți cetățenii și în special pentru conducătorii noștri.

Inceputuri bune în această direcție găsim în legiurile elaborate de Conducătorul Statului nostru. Codul Funcționarilor Publici, prevede ajutoare la căsătorii, la nașteri și ajutoare pentru creșterea și educarea copiilor. Întreprinderile particulare au adoptat și ele acest sistem de ajutorare în spiritul creat de legiuitor.

Ziarele străine ne vestesc, că într'o țară vecină cu noi, Bulgaria, Ministrul de Finanțe ar fi elaborat o lege pentru protecția familiilor numeroase.

Proiectul prevede: împrumuturi pentru căsătorii, care se reduc cu 25% la nașterea fiecărui copil, încât la al patrulea copil, se consideră împrumutul complet achitat; impozitele sunt reduse cu 40% la familiile cu trei copii și cu 50% la cele cu patru copii, cele cu patru și mai mulți copii se mai bucură de reducere pe căile ferate, în spitale, în stațiuni balneare, etc. Interzice burlacilor trecuți de 27 ani să ocupe funcțiuni la Stat și încă alte dispozițiuni, care nu fac decât să întărească spiritul de familie. Odată cu ajutorarea familiilor se tinde să determine pe celibatari să se căsătorească spre a se ajunge la scopul urmărit de legiuitor.

O măsură de asemenea natură s'ar impune și la noi, mai ales astăzi, când se pune atâta accent pe familie.

Pentru a se putea ajunge la realizarea acestui sistem de încurajare al familiei, ar trebui să se legifereze în spiritul de mai sus, luându-se măsuri severe împotriva celor ce ar sabota opera de mărire a neamului.

Necunoscând în amănunt proiectul bulgar, nu ne permitem a-l discuta, exprimăm aci numai păreri de ordin cu totul general și nu ne îndoim că el este perfect aplicabil situațiilor din Bulgaria.

Voim să arătăm ceea ce se legiferează în alte State spre a se putea vedea ce s'ar potrivi și aplica și la noi.

Suntem siguri, că măsuri de asemenea natură vor fi introduse și la noi, cât mai curând, pe lângă începuturile făcute.

Națiunea noastră, care a avut de suferit mult în decursul timpului, a avut întotdeauna încredere în viitorul ei și numai prin credință și familie, a rezistat și a învins.

Având încredere în viitor, pentru viitor trebuie să ne pregătim.

Andrei Răsvan

Ceva din diatermaneitate

Căldurile obscure și luminoase, radiante și de contact, față de alb și negru, mat și lustruit, uleiat și neuleiat. Explicații și aplicații.

1. Căldura luminoasă radiantă și căldura obscură de contact.
2. Căldura luminoasă de contact și căldura obscură radiantă.
3. Teoria nouă a diatermaneității, a culorilor și absorbției.
4. Lucrări științifice de acelaș autor.

PREFAȚĂ

In două cuvinte lucrarea de față aduce nu numai căldura obscură și de contact ca ceva nou, ci și încadrarea ei în complexul căldurilor luminoase și obscure, de ordine radiantă și de contact.

Cum se comportă ele față de anumite medii permit explicația unor chestii destul de dificile ca și a altora nepuse la puncte, ba chiar neexplicate.

Această lucrare a făcut obiectul unei comunicări la soc. de Fizică acum doi ani.

Buc. 12 Oct. 1940.

I. CĂLDURĂ LUMINOASĂ RADIANTĂ ȘI CĂLDURĂ OBSCURĂ DE CONTACT

Am reluat o veche și simplă experiență. Pe pătrățele de hârtie albă și neagră am lipit cu ceară două bolduri. Dar în loc să mă adresez numai căldurei luminoase, m'am adresat și celei obscure. Am operat pe un bec electric și pe un recipient plin cu apă fierbinte, deci m'am adresat căldurei luminoase radiante ca în trecut și celei obscure și de contact. Pătrățelele au fost lipite pe bec și pe recipient.

Rezultatul a fost neașteptat. Cele două cazuri au dat efecte contrare. Adică, de unde căldura luminoasă radiantă trece mai ușor prin negru ca prin alb, topind ceara și lăsând boldurile să cadă, în cazul căldurei obscure și de contact, aceasta trece mai repede prin alb decât prin negru.

Intrebuințez expresiile vechi de căldură luminoasă și obscură, în loc de lungimi de undă mai mică ori mai mare, pentru ușurarea exprimării.

Experiențele repetate cu pătrățele de hârtie mată și lustruită dau rezultate identice, adică contrare una față de alta. De unde căldura luminoasă radiantă traversează mai ușor matul ca lustruitul, cea obscură și de contact face tocmai contrarul.

Al 3-lea rând de experiențe a fost executat cu hârtie uleiată și bine uscată.

Căldura obscură și de contact trece mai ușor prin negru decât prin alb, iar cea luminoasă radiantă mai ușor prin alb decât prin negru. Diferența de timp este mai mică ca în cazurile precedente.

Aceste rezultate mi-au permis o serie de **EXPLICAȚII ȘI APLICAȚII**.

Iată-le :

1. *Imbrăcămintea vara trebuie să fie albă și iarna neagră*, deoarece căldura luminoasă radiantă trece la corp mai greu vara, iar iarna cea obscură și de contact părăsește corpul mai greu. De asemenea cea obscură și de contact a corpului vara părăsește mai ușor corpul în cazul culorii albe.

2. *Încălțăminte fața de mat și lustruit se găsește în acelaș caz*. Vara ea trebuie să fie lustruită, iarna mată. Ori *galoșii și șoșonii* sunt toți lustruiți. *Vara piciorul se simte imediat ușor după lustruirea ghetei, iarna din contra.*

3. *Termosurile pentru vară trebuie să fie albe și lustruite*, pentru a împiedica căldura exterioară luminoasă să pătrundă și să încălzească băutura răcoritoare din ele. Cele de iarnă, cu băuturi calde trebuie să fie contrar, construite, adică negre și mate pentru a împiedica căldura obscură și de contact din aparat să se radieze.

Frigiderile se găsesc în cazul întâi adică trebuie să fie albe și lustruite or toate *Termosurile* sunt colorate și aproape toate mate.

4. *Radiatoarele și piesele de fricțiune* cari trebuie să piardă căldura obscură și de contact cât mai rapid trebuie să fie albe și lustruite.

Câte sunt ?

5. *Căldările cu aburi ori pistoanele cu aburi*, cari trebuie să piardă cât mai puțină căldură obscură și de contact trebuie să fie negre și mate.

6. *Animalele din regiunile polare și ecuatoriale* sunt primele albe și celelalte negre. Experiențele din urmă ne explică această anomalie la primele experiențe. Grăsimile îmbibând pielea și părul acestor animale fac ca *albul* dela Poli să radieze mai greu căldura obscură și de contact internă, iar la Equator negrul să împiedice penetrațiunea căldurei luminoase radiante externe.

Pentru a alunga orice bănuială relativă la *căldura animală*, experiențele au fost repetate, cu *termometre* ținute în mână și învelite cu aceleași feluri de hârtii. Timpul trecerii a arătat că această căldură animală nu diferă de cea obscură și de contact.

Experiențele noastre ne mai permit să dăm o explicație unui fenomen care nu putea fi explicat în mod satisfăcător până acum. Fenomenul acesta este *răcirea apei dintr'o sticlă* pe timp de arșiță și în câmp, adică la soare, cu ajutorul unui șervet alb mușiat în apă.

Evaporarea apei extrage *căldura obscură și de contact* din sticlă grație *albului* bun conducător de căldură și de contact și rău conducător de căldură luminoasă radiantă externă.

Mai sunt încă două chestiuni, cari pot fi explicate cu ajutorul *căldurei obscure și de contact*. Toate au dat naștere la tot soiul de interpretări.

Prima este *Rugina*. Asupra formațiunii ei sunt multiple teorii, fără ca totuși să fi ajuns vreuna satisfăcătoare. Căldura obscură și de contact ne dă o asemenea explicație. Pentru a se obține rugină se cere în primul loc ca fierul să fie lăsat la umezeală și la *întuneric*. Cum el este în contact cu pământul care lucrează este *căldura obscură și de contact*.

A doua este *Experiența lui Macedonski*. Sub clopotul unei mașini pneumatice acoperit cu negru se așează o placă fotografică. Se face vidul și se ridică acoperământul. Se așează în soare fără ca placa să fie impresionată. Pe atunci descoperitorul conchidea la inexistența conducerii luminei de către eter.

Căldura obscură și de contact arată că de îndată ce este formată pe placă, este și *radiată* de vid și deci nu poate produce descompunerea sării de pe placă.

Ca concluzie, ar fi că nu *căldura luminoasă și radiantă are o acțiune chimică, ci căldura obscură și de contact formată de ea*.

La această căldură obscură și de contact putem ralia și *magnetismul animal* care se practică prin apozitia mânelor și se aplică activării nervilor în anume părți și a reactivării acelor părți din organism. Acest remediu este chiar superior razelor infraroșii radiante de o intensitate superioară.

II. CĂLDURA LUMINOASĂ DE CONTACT ȘI CEA OBSCURĂ RADIANTĂ

1. *Căldura luminoasă și de contact* este cunoscută din exp. *focarelor*. Vasele chiar de aramă, fierb apa mai ușor, când se înegresc, deci *negrul conduce mai bine ca albul* această căldură.

Ca aplicații avem: *Casele de foc și cele de explozie albe* pentru a nu lăsa căldura să treacă în afară ;

Tumurile cari trebuie să permită o conductibilitate cât mai mare în afară, deci *negre, nu ca acum cu cămașa interioară deschisă* ; *Sobele* trebuie să fie numai negre pentru a lăsa trecerea ușoară în afară.

2. *Căldura obscură și radiantă*. Exp. se fac ca și cele dela început în fața unei puternice surse de cald obscură. *Negru lasă iarăși trecerea înainte a albului*.

Aplicația la *camere iarna*, ne indică culoarea *albă*, dar considerând *curenții de convecție*, cari sunt de *contact* și cer culoarea *neagră*, pentru o mai bună izolare, problema cere deci o *culoare cenușie*. Numai pentru vară camerele trebuie să fie negre în interior și albe afară (cald. obsc. rad. și cald. lumin. rad.).

Exp. pentru mat etc. nu au aplicații prea importante.

La aceasta se poate lega și *Razele infraroșii* cu terapia lor. Căldura obscură radiantă ar avea efecte superioare celei luminoase și radiante.

III. TEORIE NOUĂ

Acum să refacem și o veche *teorie*. Se știe că *culorile și diatermaneitatea* se explică prin predilecția corpurilor pentru lumină sau părți din spectru.

Noi vom lega totul de *Forța Radială*, cu care am explicat atâtea fenomene și pentru explicarea căror fenomene s'au inventat atâtea *teorii și Mecanici* (Vezi „La Force Radiale“ Bucarest, 1926).

Această forță Radială este strâns legată de orice *mișcare ondulatorie*, ca o componentă transversală ori longitudinală a forței creatoare de mișcare. Ea introduce în Mecanică un principiu nou, dar cunoscut cel adouă *forțe egale și opuse*, cari nu se anulează, ci se transformă în una perpendiculară ori longitudinală pe direcția lor. Această forță este *centrală și proporțională cu frecvența, deci cu quanta*. Proprietatea ei prin urmare este de a *atrage și respinge corpurile* sau invers (Bjerknes, prezentase fenomenul în altă lumină, imperfect și în parte diferit de al nostru).

Absorbția, culoarea corpurilor, cât și Diatermaneitatea n'ar fi deci decât *respingerea* ori *atragera* unor anume părți din spectru cu o mai mare ori mică intensitate și fiind și factor de distanță.

IV. LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE DE ACELAȘ AUTOR

1. La Bialgèbre (1908).
2. Généralisation de l'Algèbre (1916).
3. Sur la Détermination plus absolue de l'Algèbre (1919).
4. Câteva Relații între Spectrele, Greutățile și Afinitățile corpurilor (1920).
5. Sur la Relativité en Algèbre (1922).
6. Sur l'Identification (1922).
7. La Physique et la Presanteur de l'Energie (1922).
8. Sur la Diffraction (1923).
9. L'Interférence et la Diffraction au point de vue poids de la Lumière (1924).
10. La Force Radiale (1926).
11. Incercare de Sociologie Științifică (1929).
12. O Funcție Socială (1929).
13. Analogie complectă între acțiunea Polilor magnetici și cea a Electricităților (Soc. Fiz. Rom. 1931).
14. Relații între cuplele electrodinamice și Magnetismul. (Bul. Soc. Fiz. Rom. 1931).
15. Relații între Potențialul disruptiv și corpurile solide introduse în câmpul scânteii. (Bul. Soc. Foz. Rom. 1932).
16. Ceva din Diatermaneitate.

Em. C. Grigoraș

CRONICA FILOSOFICA

În filosofia contemporană se discută tot mai mult problema valorilor sau teoria valorilor. Discuția aceasta e de origine recentă. Pe la sfârșitul secolului trecut economiștii dela Viena studiau, bine înțeles pe plan economic problema valorilor. Pentru ei valoarea era prețul mai mare sau mai mic al unui obiect. Elaborându-se conceptul economic de valoare, psihologii să dea și o sferă sufletească acestei noțiuni. Durkeim plecând dela geneza psihologică a valorilor, găsește că devin elemente sociologice, prin obiectivare. În logică se vorbește despre valoare și se stabilesc judecăți de valoare, ce se opun judecăților de existență. După Meyers la baza judecăților noastre cari formează obiectul logicii afective, stau tocmai judecățile de valoare. În curând conceptul de valoare se discută și în morală și în estetică și în filosofia culturii. În erudiția ro-

mânească există o carte despre valori scrisă de d. Mihail D. Ralea (profesor la Universitatea din București). În această carte sunt și multe lucruri cu cari nu putem fi de acord. D. M. Ralea afirmă că Românul e ateu și că nu există religiozitate românească, ci cel mult un bigotism bazat pe frică. Afirmația pur apodictică a d-lui M. Ralea nu pleacă dela o intuiție reală a spiritualității populare, a misticismului adânc ce există în masele largi ale poporului. Pentru țaran suprema valoare (ca să vorbim în limbajul valorilor) e Dumnezeu. Nici nu poate concepe țaranul o lume fără Dumnezeu și fără categoria sanctă a lumii ce ne depășește. Nu intrăm în discutarea mai amplă a problemei religiozității populare, fiindcă rostul acestor șire e de a prezenta o carte despre valori. După cartea pomenită a d-lui M. Ralea a apărut un studiu al

d-lui Tudor Vianu, autorul mai multor studii de estetică filosofică și literară.

D. Vianu are o lucrare germană despre valori -- *Das Wertungsproblem in Schillers Poetik*. În 1937 a făcut la Paris o comunicare despre „Originea și valabilitatea valorilor” (apărut în românește în volumul, „Studii de filosofie și estetică”). De curând a apărut lucrarea d-lui Vianu despre valori „Introducere în teoria valorilor”. Apare ca preambulul unor cercetări mai vaste asupra filosofiei valorilor. În lucrarea aceasta se enunță numai cadrele generale ale problemei valorilor. Autorul adaugă și comunicarea despre: „Originea și valabilitatea valorilor”. Bibliografia analitică dela sfârșitul lucrării, te inițiază în vasta literatură a filosofiei valorilor.

Iosif Naghiu

† Vasile Bucur

În ziua de 19 Ianuarie a. c., s'a stins la Brașov, răpus de o veche boală de inimă, agravată prin suferințele refugiului, Vasile Bucur, fost funcționar superior la Banca Centrală din Cluj.

Prin moartea lui prea timpurie, neamul românesc și instituțiile economice pe care le-a servit cu devotament, pierd un muncitor harnic și inteligent, care timp de 30 de ani a contribuit la înflorirea lor.

Vasile Bucur, fiu de țărani înstăriți din comuna Frata, jud. Cluj, după ce a terminat gimnaziul, a urmat școala comercială superioară din Brașov.

Profesorii acestei vestite școli nu l-au înzestrat numai cu solide cunoștințe de specialitate, ci i-au infiltrat și dragostea de neam și darul de luptă pentru eliberarea lui de sub jugul străin.

În primii ani de carieră a servit la diferite instituții econo-

mice ardelenesti. A venit apoi războiul mondial, pe care l-a făcut în întregime, luptând ca ofițer pe cele două fronturi: rusec și italian. În toate ocaziile și-a afirmat fără teamă originea sa românească.

După terminarea războiului mondial, și-a dat contribuția sa prețioasă la înființarea și organizarea Băncii Centrale din Cluj, pentru a cărei prosperitate a muncit peste 20 de ani.

Cine avea prilej să stea de vorbă cu acest om, istovit acum de putere, din cauza boalei care îl submina, își dădea repede seama, că are în față un intelectual cu o aleasă cultură economică, câștigată printr'o lectură bogată.

În cei treizeci de ani de activitate, el a desbătut în presa ardelenă și îndeosebi în revistele de specialitate: Revista economică, Societatea de mâine, Satul și școala, o mulțime de probleme

economice, sociale și culturale.

Scrisul lui era repede, documentat și bogat în informații culese din lumea satelor noastre în mijlocul căreia trăise și pe care o cunoștea profund.

Vestea morții lui, suntem siguri, că va umple de adâncă și sinceră durere pe toți care l-au cunoscut și îndeosebi pe foștii lui camarazi cu care printr'o muncă tăcută și anonimă au contribuit la înflorirea instituțiilor economice atât de necesare neamului nostru.

Cei care am stat mai aproape de el vom păstra o amintire veșnică omului bun, caracterului integru și Românului plin de curaj, care ne părăsește acum pentru totdeauna.

Clujenii pribegi, oriunde îi va fi aruncat soarta, citind aceste rânduri vor vărsa o lacrimă fierbinte pentru fratele care nu se va mai putea întoarce la căsuța lui dragă!

C. Iencica

(„Tribuna”)

Caracterul italian linguistic al Nisei

(Continuare)

Dar dialectul oraşului Nisa ?

Înainte de a da răspunsul amintim două observații ale lui E. Ghis și L. Cappatti.

Ghis scrie : „J'arrive beaucoup plus aisément à comprendre un texte piémontais qu'un poème mistralien“. Și să băgăm de seamă că Ghis nu e numai un nisard, dar, repetăm, un specialist de dialectologie galo-romană.

Iar Cappatti mărturisește că „un Niçois ressemble plus à un Corse qu'à un Provençal“. Și cu toții știm că dialectele din Corsica se aseamănă cu celelalte dialecte italiene mai ales cu cele din Toscana și din Lațiu mai bine decât cu orice alt dialect din lume.

E importantă asemănarea între poziția dialectului nisard și aceea a limbii catalane.

Regretatul Pio Rajna, maestru de seamă al filologiei romantice scria că „limbajul nisard e asemenea provențalei literare, dar totuș se deosebește mult mai mult de cel catalan“.

Niciun linguist n'ar spune azi că limbajul catalan ar intra **numai decât** în acelaș compartiment cu cel provençal. Mai exact, spunem că „limba catalană se înrudește mai bine cu cea provençală decât cu spaniola“. De aci trebuie să adăogăm că astăzi catalana se apropie mai mult de spaniolă decât de cea franceză. Tot așa se poate constata că limba nisardă e mai provençală decât ligură, dar trebuie complectat cu faptul că e **mai italiană (nisarda) decât franceză**“.

Limbajul nisard e ca cel ilustru provençal, adică al trubadurilor. S'a plăsmuit și s'a dezvoltat într'o climă prielnică a trei limbi literare, toate trei vestite fiice ale Romei : prima e provençală, a doua italiană și a treia franceză. Toate trei se uniră în bazinele Varus și pe țărmul dominaț de Trofeul lui August, spre centrul Europei latine.

După o ipoteză, deloc nevorosimilă, dar până acum trecută sub tăcere, ipoteză a unor merituoși dialectologi nisarzi, limbajul nisard de azi ar fi în definitiv complect divers de vorbirea „espressial“ din Nisa, înaintea stăpânirii Conților de Provența și din timpul stăpânirii. Asemănător, d. ex., dialectele venete de acum din Istria și din Dalmația sunt deosebite de dialectele italiene prevenite din acele ținuturi.

Oricum, și 'n limba de azi a Nisei, mai mult sau mai puțin tinzând a fi provençală ori franțuzită, „acordurile italo-nisarde sunt mai vechi și mai profunde decât acordurile franco-nisarde, deci nota dominantă în aceste acorduri e tot cea italiană“.

Edictul creat de portofranco al Nisei, în 1613, atrase „mulți industriali și mai cu seamă mulți negustori piemontezii“. Mai târziu „au buon travajudu piemuntês s'es agiunc'una culunia de Calabrês, de Tuscân, Genuvês, Sardagnolu“. Intre paranteze, Sardou venia dintr'o familie nisardă, descendentă dintr'un Sardu. Tatăl scriitorului de comedii era un nisard „provençalisant“, dar recunoștea că Nisa e un oraș din Liguria, pentrucă zace pe „littoral qui s'étend du Var jusqu'au de-là de Gênes, et auquel est resté le nome de Ligurie“.

Mai adăogăm Piemontelui, Calabriei, Toscaniei, Genovei (Liguriei) și Sardeniei, o insulă italiană : Corsica, adică așa zisa **Corsega**, numele ei pur ni-

sard. Și Corsica trimitea necontentit, și trimite și acum mulți din fiii ei la Nisa. Robert Doré zice că în acest oraș locuiesc „nombreux Corses et surtout une énorme colonie italienne“, care e și mai enormă de cât afirmă Doré, pentrucă Corsicanii sunt italieni.

Așa dar în vorbirea Nisei au năpădit cuvinte felurite din alte dialecte ale Italiei și chiar din italiana interregională. Toate aceste elemente venite din afară (ca să zicem astfel), se înțelege, sunt mai recente decât patrimoniul strămoșesc nisard care e, face să accentuăm, mai italian decât francez.

Acestea sunt rezultatele cercetărilor lui Bartoli. Din ce izvoare și cu ce metode ?

Izvoarele sunt, în primul rând, trei dicționare ale dialectului nisard : nu perfecte, de fapt, dar alcătuite de autori nisarzi (se numesc Calvino, Cappatti, Eynandi și Pellegrini, nume deloc franțuzești), și Bartoli folosește, de obicei, numai cuvintele identice în toate cele trei dicționare. Alte izvoare ale lui Bartoli sunt : o Gramatică foarte amănunțită istorică a dialectului din Nisa, lucrată de un linguist alsacian (L. Suetterlin); apoi, cam o sută de cuvinte și fraze nisarde, în grafie fonetică riguroasă, culese de Ugo Pellis, culegătorul și redactorul **Atlasului linguistic italian**, condus de acelaș Bartoli; afară de asta o cronică poliglotă a Nisei, din a doua jumătate a lui 1500 : pagini colorate, ce amintesc lui Bartoli comedii poliglote din Ragusa dalmatică și **Cose viste** de Ugo Ojetti.

Pentru diverse localități ale ținutului, Bartoli a utilizat și materiale extrem de bogate, culese în **Atlas linguistique de la France**, de Jules Gilliërosi apoi o culegere de peste șapte sute fraze dialectale, provenind din treizeci de localități din ținut și extrase din procesele verbale de pe la sfârșitul lui 1300 și prima jumătate a lui 1400; și în sfârșit mai multe traduceri dialectale din Parabola Fiului Risipitor oferite de avocatul Costanzo Girand.

Metoda lui Bartoli e **linguistica spațială**, adică geografică, nu lingvistica geometrică. Totuș nu uită cursul lui Meyer-Lubke, unul din cei mai însemnați maeștri ai săi. Acesta a studiat o chestiune foarte asemănătoare celei nisarde : problema poziției limbajului catalan. Studia această problemă cu o metodă ce se poate chema **totaitară**.

Mai diferită e metoda lui Meyer-Lubke într'o altă cercetare : aceea a poziției linguistice a Corsicei. În definitiv, Meyer-Lubke exclude odinioară **limba corsicană din familia dialectelor italiene**. Eroare evidentă și corectată de Bartoli. De remarcat că un maestru francez, amintit deja, Paul Meyer, vorbind de o culegere de norme dialectale recunoaște că cei „de la Corse, de la Dalmatie, de l'Istrie sont incontestablement italiens“ !

Ca încheiere, aceste pagini ale lui Bartoli înfățișează în mod insistent italianitatea linguistică a Nisei și nu e lăsată deoparte nici Corsica. Atât una cât și cealaltă sunt comparate cu caracterul italian al Veneției Giulia și al Litoralului dalmatic.

Veneția Giulia și Litoralul dalmatic : probleme deja rezovate, mulțumim lui Dumnezeu. Nisa și Corsica : apropiată soluție.

Traducere de : **Rodica Clopoțel**

« Pictorul bănăţean A. Demian »

Despre pictorul Demian, am auzit întâia oară, acum vre-o zece ani. A trebuit apoi să mai treacă vreme, până am avut prilejul de a vedea și admira câteva din opera sa.

Ca cei mai mulți oameni de reală valoare, tot așa și Demian este un dușman al reclamei. Poate pentru că-și dă seamă că anonimatul, întocmai ca și singurătatea, este o condiție esențială a libertății, de care are atât de nevoie un creator de artă.

Oarecare publicitate totuși este necesară. Desigur nu pentru artist, dar pentru operă. Nu este admisibil ca o operă de valoare să nu fie răspândită, numai pentru că cel ce a creat-o este un mare modest. Însă cum opera este strict legată de numele autorului, acesta este obligat să facă sacrificiul de a renunța puțin la confortul sufletec al libertății pe care i-o dă anonimatul. Altfel modestia nu ține de umilința biblică cât de solitudinea aristocrată și puțințel arogantă a turnului de fildeş.

„Nolli tangere circulos meos“, a exclamat Arhimede, când ostașii Romei ocupante, nepricepuți în ale matematicii, au intrat cu picioarele în figurile de geometrie pe care acest geniu al Eladei antice le desenase pe nisipul litoralului, unde se retrăsese să mediteze.

Sperăm și dorim ca liniștea creatoare a pictorului Demian să nu sufere niciodată o asemenea turburare. Izolarea sa totuși, ne permitem a spune, este din cale afară exagerată. Dacă ne cântărim sau nu îndeajuns cuvintele atunci când facem această afirmație, cititorul va putea judeca luând ca temei faptul că într-o împrejurare pictorul Demian a trebuit să fie... „arestat“ spre a putea fi... „înaintat“ Palatului, care-l invitase...

Ce se întâmplase? Pictorul Demian plecase din București în provincie, la țară, ca să lucreze sau să se odihnească, dacă nu cumva spre a se odihni lucrând, după îndemnul inimii.

Era nevoie de un penel demn de a picta pavilionul României dela Expoziția Internațională a Parisului. Și atunci Palatul nostru, care cu o înțelegere unică și în adevăr regală s'a oprit întotdeauna asupra celor mai reprezentative valori ale geniului național — exemplul Octavian Goga, George Enescu etc. — a ales pe Demian, care dăduse din belșug dovada imenselor sale posibilități, pictând, printre altele, o catedrală din Franța (din Lyon, pare-mi-se) și biserica Palatului din Balcic, sub sugestiile directe ale marelui și mult regretatei Regine Maria.

Cum Demian plecase însă fără adresă, a fost nevoie ca forurile competente ale Palatului, regală, să se adreseze prefecturilor, iar acestea posturilor de jandarmi. În sfârșit șeful unui post de jandarmi l-a găsit pe Demian, într'un sat, s'a prezentat la casa unde locuia, noaptea, ridicându-l și ducându-l la postul de jandarmi, fără a-i da vre-o lămurire. La post jandarmul a chemat la telefon pe prefect, comunicându-i:

— Să trăiți! Am găsit pe individ și l-am arestat...

— Cum „individ“ mă, ce „arestat“ măi băete?! Asta ți-am spus eu? Să scoli omul din

somn în toiul nopții? Ți-am dat ordin să-l cauți, iar dacă-l găsești să-i comunicî din partea mea că-l rog să mă cheme la telefon ca să-i dau de știre că Maestatea Sa Regele a binevoit să-i acorde audiență pentru poemă. Asta ți-am spus. Acuma să faci bine să-i ceri scuze și să mi-l dai la telefon.

Acum Demian pictează catedrala ortodoxă a Lugojului. Este o operă în adevăr monumentală. Se pare însă că este ultima biserică pe care o mai pictează Demian. Cel puțin așa afirmă dânsul că gândește câteodată. Pe semne atunci când urcându-se, cu atâtea riscuri, pe schele, părăsește poziția verticală, luând-o pe cea orizontală, pentru ore întregi spre a picta tavanul. Din acest punct de vedere pictura bisericească este una din cele mai ingrate chemări.

Însă poate că motivul pentru care Demian se gândește să părăsească pictura bisericească, este mult mai puternic. Poate că e dorința de totală eliberare, adică de a-și alege singur obiectele și de a le interpreta fără niciun fel de altă disciplină decât aceea a propriului său geniu.

Liviu Jurchescu

SABIN DRAGOI

Activitate didactică. Numit maestru suplinitor, de muzică, la școala Normală din Deva, la 1 Septembrie 1922, de unde e chemat la Conservatorul Municipal din Timișoara, la catedra de Armonie, contrapunct, compoziție, la 1 Februarie 1924. Dela 1 Februarie 1926, este numit și director al acestei școli, unde se află și în prezent; îl reorganizează și întocmește regulamentul după care se conduce acea instituție și azi.

Activitatea artistică. În 1924 preia conducerea corului de bărbăți „Doina“ din Timișoara cu care după o temeinică reorgani-

zare, repurtează ne mai cunoscute succese în localitate și în diferite orașe din țară și străinătate. În 1928 corul se reorganizează din nou, sub denumirea „Banatul“, fiind declarat și recunoscut ca societate culturală, reprezentativă a acestei regiuni. În 1932 demisionează din lipsă de timp fizic, pentru a se dedica numai creației. Dela 1936 până la 1939 preia conducerea corului mixt „Craiu Nou“ din Timișoara, pe care din 1924 și până în prezent îl patronează, organizând concerte care au avut darul de a face școală.

Activitate științifică muzicală.

Didactice: Tratat despre elementele fundamentale ale muzicii (1921, manuscris). Carte de cântece, în colaborare cu prof. Georgescu-Breazul, pentru Cl. I și IV secundară (Editura Scrisul Românesc, Craiova).

Conferințe: Contribuțiuni la cunoașterea și aprecierea adevărată a muzicii românești, conferință la Liga Culturală și Radio, la București, în Martie 1938, și publicată în revista Inst. Social Banat Crișana, în 1938.

Articole în legătură cu muzica românească, în diferite reviste.

Folklor: 303 colinde, publicate de Ministerul Cultelor și Artelelor, arhiva fonogramică 1930, etc.

Folklor prelucrat. Vocal: 15 doine pentru voce și pian (1926). Alte coruri populare pentru cor mixt. 30 melodii populare din com. Belinț p. cor mixt și bărbătesc. Instrumental: Suită de dansuri populare p. pian. 8 miniat-uri p. copii pian. 21 cântece și doine p. copii, pian. Dans româ-

nesc p. pian, lucrări originale: Vocale: „Acestea zice Domnule“, p. voce, violoncel și pian. Doina de Eminescu p. cor mixt. Imnul Unirii p. cor mixt. Pohod na Sibir, p. cor bărbătesc. Chemare, p. cor mixt. „Strigat-am către Domnul“, p. cor de femei și pian. Prohodul Mântuitorului, p. cor mixt. Acatistul Maicii Domnului, p. cor de copii, pe 8 voci. Liturgia, p. cor de bărbați. Liturgia solemnă p. cor mixt.

Scenice: „Năpasta“, dramă muzicală în 3 acte. „Constantin Brâncoveanu“ acatist. „Kir Janulea“, operă comică în trei acte.

Premii: Premiul II Enescu 1922 p. quartet de coarde. Premiul II Enescu 1923, p. suită de dansuri. Premiul I Enescu 1928, p. divertisment rustic. Premiul Operei Române 1932, p. cartea de cântece. Marele premiu Naștural 1933, p. 303 colinde. Premiul Cremer 1934, p. Cântecul „Linare“.

D. Sabin Orăgoi a fost propus pentru catedra de armonie, contrapunct și compoziție.

Fiind bănățean prin adopțiune D. Sabin Drăgoi este cunoscut la Timișoara unde activează de atâția ani. E totuși foarte interesant să recapitulăm activitatea maeștrului.

Dl. Sabin Drăgoi posedă titlul de „magister compositivae“, absolvent al Conservatorului de Stat din Praga, cursul magistral. Vicepreședinte al Societății compozitorilor români. Fost vicepreședinte al Asociației corurilor și fanfarelor din Banat. Membru în comitetul central și regional al „Astreii“. Membru în comitetul Institutului social „Banat-Crișana“. Fost director al Operei Române din Cluj, în 1931. Director actual al Operei Române din Cluj-Timișoara. Profesor și director al Conservatorului Municipiului Timișoara.

(Din „Dacia“)

Importanța statisticii

În noul cod de procedură administrativă s'a prevăzut pe lângă fiecare unitate administrativă înființarea unui registru de statistică menit să înfățișeze toate datele necesare bunului mers al mecanismului de stat.

Până acum nu exista un sistem unitar pentru culegerea datelor statistice. Fiecare departament își procura singur datele statistice prin organele sale, fapt care nu putea duce la cele mai bune rezultate, din cauză că lipsea acel organ unic, care să culeagă și să prelucreză informațiile corespunzătoare realităților diferitelor domenii de activitate. În statul modern se pun atâtea probleme, cari nu pot fi rezolvate în ansamblul lor, decât pe temeiul informațiilor și al datelor precise adunate cu multă perspicacitate de organele administrative.

În politica demografică, în organizarea vieții economice, în domeniul sănătății publice, al învățământului, al căilor de comunicație, etc., e nevoie de cunoașterea exactă a realităților pe baza datelor statistice, pentru ca într'adevăr și măsurile cari se iau să ducă la rezultate folositoare.

De aci nevoia de a se înființa pe lângă fiecare plasă un birou al censorului statistic, legat de primăriile comunelor prin oficanți, cari au atribuția să culeagă și să transmită acestui birou datele necesare întocmirii statisticii.

Biroul censorului statistic de plasă va avea astfel rolul să asigure culegerea și prelucrarea datelor statistice de interes general, necesare guvernării, și în al doilea rând să țină în evidență datele statistice și informative de care are nevoie administrația locală. Datele centralizate de fiecare plasă și controlate de

un serviciu tehnic județean vor fi trimise Institutului central de statistică, pentru ca, la rândul lui, să le țină la dispoziția departamentelor.

Desigur că operația nu este ușoară. Ea cere un personal pregătit și cu tragere de inimă, pentru că de modul cum înțelege să-și facă datoria depind seriozitatea și exactitatea datelor culese asupra tuturor fenomenelor vieții economice, sociale, culturale și sanitare ale țării noastre.

În administrația comunală, activitatea oficianului statistic se rezumă deocamdată la două domenii: registrul exploatărilor agricole, cum și o lucrare specială privind revizuirea listelor de recrutare pe ultimii 20 de ani, pentru scoaterea decedaților din ele și informarea cercurilor de recrutare pentru eliminarea lor din registre.

În registrul populației vor fi trecute toate persoanele din gospodărie, schimbările de domiciliu și mutările din comună pentru ca să se poată studia și fenomenul migrațiilor interne.

În registrul exploatărilor agricole vor fi înregistrate toate fenomenele legate de producția agricolă pe o perioadă de 5 ani. Vor fi înregistrate construcțiile rurale, date asupra vitelor și a inventarului agricol.

Introducerea unei metode unice pentru întocmirea și ținerea în evidență a unei statistici exacte, asupra fenomenelor strâns legate de dezvoltarea unei țări, este cu atât mai necesară astăzi, în vreme de război, când numai pe cunoașterea concretă a realităților și a informațiilor riguros verificate vom putea face față tuturor greutăților.

(Din „Universul“)

EPOPEEA VOEVODULUI ȘTEFAN CEL MARE

ROMANUL „FRAȚII JDERI“ DE MIHAIL SADOVEANU

Editura Cartea Românească, în trei volume, lei 1130

Printre marile cărți literare apărute recent de sub harnicele noastre tiparnițe romanul „Frații Jderi“ al fecundului romancier Mihail Sadoveanu constituie un eveniment de seamă.

Un roman istoric, utilizând izvoare de cari e plină țara Moldovei în vremea domniei strălucitului și viteazului voevod Ștefan cel Mare.

Scriitorul Mihail Sadoveanu deține o amplă informațiune asupra epocii glorioase timp de 50 ani de domnie a lui Ștefan-Vodă; d-sa scrisese chiar un studiu asupra ei. Domnia aceasta sbuciumată, care a înregistrat numeroase bătălii, dintre cari cele mai multe s'au terminat cu isbândă asupra turcilor, leșilor, tătarilor și unгурilor, în mod firesc conținea material excepțional de inspirațiune poetică și prelucrare artistică. Mihail Sadoveanu era cel mai indicat să romanțeze epoca aceasta și s'o impodobască, grație talentului său inepuizabil și continuă primenit, cu darurile delicioasei arte, care-i este caracteristică.

Încă de mulți ani romancierul nostru a scris un roman sub titlul „Frații Jderi“, iar subiectul pretându-se de minune unor desvoltări ulterioare, ne-a dat acum această serie de trei volume, intitulate „Ucenicia lui Ionuț“, „Izvorul Alb“ și „Oamenii Măriei Sale“. Și avem impresia, că d-sa nu se va opri aci. Pentru că romanul se întinde numai până la 1475. Ori până la moartea lui Ștefan-Vodă mai este vreme: 1504. O anume curiozitate de cititor rămâne încă stărnită și se 'ntreabă: ce soartă au avut și ceilalți Jderi și în ce chip au mai servit pe Măria Sa. De aceea credem, că „Frații Jderi“ va mai avea o serie de cel puțin trei volume. Am avea astfel romanțată întreaga domnie a lui Ștefan cel Mare; o frescă artistică a Moldovei sale asupra căreia atrăsese privirile întregii străinătăți prin vitejiile fără număr.

Mihail Sadoveanu atinge culmile artei sale atât de specifice și de fermecătoare. După „Divanul persan“ apărut ca o încoronare a activității sale, la împlinirea vârstei de 60 ani, „Frații Jderi“ este o operă de mare creațiune și de merit literar de prima categorie.

Plaiurile Moldovei, pitorescul munților în frunte cu Ceahlăuul cetățile în frunte cu Neamțul, văile, schiturile și mai ales acea țărănime iscusită în port și în vorbă, sunt prinse în vraja condeiului de maestru al romancierului.

Cele două familii de dregători mijlocii: comisul Manole Jder Păr. Negru și starostele Nechifor Căliman, încorporează virtuți legendare de credință față de Vodă și de eroism în luptele în cari se angajează țara. Câtă înțelepciune, prudență, vigilență și sacrificiu din partea lor. Viața lor este închinată slujbei și creștinătății. Comisul Manole are cinci fi: Simion, Nicodim, Dămian, Cristea și Ionuț — acesta din urmă e fruct al dragostei întâmplătoare. Starostele Căliman are doi fi ca doi brazi: Samoilă și Onofrei — vânători de o dibăcie neîntrecută. Peripeții dramatice cheamă pe frații Jderi la drumuri grele de aventură, unde sufletul lor oțelit în agerime triumfă; bat câmpii polone și meleaguri turcești și se 'ntorc cu misiuni împlinite cât se poate de bine. O mare bătălie la Vaslui cere jertfe: cad Manole și Simion, Căliman și un fiu. Dar prin jertfa lor războiul e câștigat.

În jurul lui Ștefan Vodă sunt sfetnici niște călugări perfect informați despre oameni și capabili să deçoace urzelile ambițioșilor. Arhimandritul Amfilohie și călugărul Stratonic veghează cu succes asupra evenimentelor, nescăpând nimic atenției lor încordate și ajutând pe Vodă să surprindă la timp oric capcană.

Imagina lui Vodă răsare în ramă d icoană, veșniv ingenuunchind și

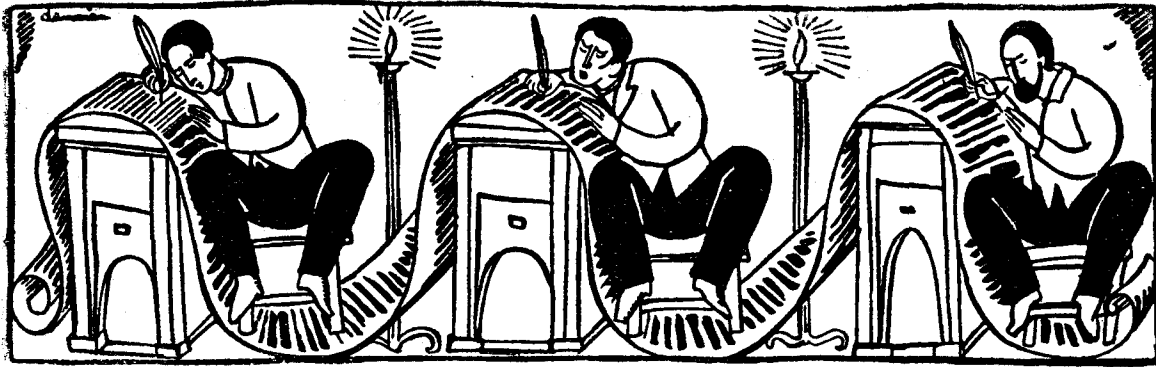
rugându-se pentru biruință asupra dușmanilor. E sever, introduce disciplină, asigură liniștea drumurilor, lovește fără milă în ticăloși, pune țara pe temeiul de ordine consimțită fără murmur. E smerit și blând cu cei buni, dar nemilos și înfricoșat cu cei vicleni. Ștefan Vodă se apropie de cele două familii ale comisului Manole și starostelui Căliman: le botează copiii și-i cheamă la curte.

Nu e locul să stăruim asupra tuturor personagiilor romanului, deși ele sunt numeroase și au caractere pline de relief. Mihail Sadoveanu deține puterea de a caracteriza a poporului cu eroii săi din poveștile cuceritoare. Tătărașul Gheorghe Botezatu care însoțește pe Ionuț pretutindeni pare o forță elementară a pământului. Extrem de reușit este caracterul Ilisaftei soția comisului Manole, care este prototipul femeii avide să știe tot și să deslege tot cu o invincibilă pasiune. Câteva figuri feminine, ca Anca, Marușca, Nasta sunt foarte bine prinse. Chiar celebrii hoși de cai Grigore Gogolea și Ilie chiorul sunt imortizați de scriitor.

Romanul în serie „Frații Jderi“ este unul dintre cele mai însemnate ale literaturii noastre. Atmosfera pământului învie plastic la fiecare pas. Natură și om grăesc aievea. Avem o frescă a istoriei, a moravurilor și a oamenilor epocii lui Ștefan Vodă.

Titu Popa

FAPTE IDEI OBSERVAȚII

Cercetări folclorice în Ugocea românească

Primum la redacție un interesant studiu asupra folclorului românesc din piașa Ugocea a județului Satu-Mare, datorit d-lui profesor Vasile Scurtu și tipărit în sumarul Arhivei de folclor care apare sub îngrijirea d-lui Ion Mușlea în editura Academiei Române.

Regiunea este supusă unei atente anchete științifice, culegându-se bălădele, colindele, bocetele, descântecurile și tot felul de cântece și zicală. Graiul poporului e prins în pronunțarea veridică locală.

Ce puternic a fost odinioară românismul în acele părți, întinzându-se mult dincolo de Tisa. Infiltrații rutene și ungurești au slăbit densitatea noastră etnografică. Dispuneam de voevodate și cneziate cu acele istorice „possessiones valachales” și cu „jus valachicum”. Chiar ungurii denuiau acel teritoriu ca o Valachie — „Oláhság”. Românii ugoceeni stăteau sub jurisdicțiunea episcopilor de Halicstu și Peri încă din vremea voevozilor Sas, Balc și Drag. Calvinismul și catolicismul cu propaganda lor au avut o rea influență asupra populației. Abia în 1853 o parte din parohiile românești se desmembrează de vitrega episcopie a Muncaciului și se incorporează la dieceza română gr. cat. din Gherla. Multe familii înstrăinate mai păstrează nume românești ca: Olah, Stolca, Cojan, Vida, Dărbău, Diacon ș. a.

D. Vasile Scurtu se ocupă cu înțeleg complex de viață al românilor, cu portul, locuința, ocupația, caracterul asemănător întrucâtva cu al oșenilor, cu starea culturală, și mai ales cu graiul lor specific și analizat până în pânzele albe.

Studiul d-lui V. Scurtu este foarte prețios, căci aduce lumină asupra unei părți de țară care a fost supus unor încercări dintre cele mai tragice în istoria noastră.

HORIA TRANDAFIR

Redacționale

Domn, ca toate manuscrisele să sosească neapărat până în ziua de 5 ale fiecărei luni. Aceasta pentru a orienta și ajuta programul de muncă sistematică al atelierelor tipografice. Dar mai însemnează și apariție regulată. Deci încadrare într-o ordine și disciplină de ceasornic. Hotărârea noastră este fermă: să continuăm a

da societății românești o revistă de intelectualitate, de nivel occidental și în condițiunile optime de realizare tehnică și estetică.

Totodată apelăm la inimile tuturor prietenilor noștri să ne remită cât mai neîntârziat abonamentul, pentru a răspunde cu exactitate angajamentelor noastre dificile de editură în ceasuri grele.

Buletinul Muzeului regional
Alba-Iulia

a apărut pe anii 1939—1942 sub denumirea „Apulum” grație concursului d-lui general Dănilă Papp fost rezident regal al Murașului și grație priceperii inimoase a d-lui Ion Berciu directorul splendidului muzeu. Această publicație s'a plasat dintru început la nivelul științific al celor mai de seamă tipărituri arheologice. Dd. D. și Ion Berciu se ocupă de depozitele de securi și unelte străvechi de cupru și bronz, cari fac mărturia existenței unei școli metalurgice trace și unor ateliere de mare faimă. Dd. Macrea și I. Berciu descriu monetele republicane romane din Dacia, descoperite în două tezaure. D. Al. Bărcăcilă face un amănunțit istoric al comorilor de aur pe cari le strănseseră avarii prin sistemul lor de jafuri în Balcani și în toată Europa centrală, comori cari au fost confiscate de Carol cel Mare — hotărât să zdrobească incomodele hoarde cari nelinișteau o lume întreagă; o bună parte din aceste comori sunt desigur datorite minereului aurifer exploatat din vremi imemorabile în Transilvania noastră. Prof. Al. Borza se ocupă de monumentele naturale din Transilvania, a căror ocrotire a garantat-o d-sa prin legi speciale, zeci de mii de hectare bogate în floră rară fiind expropriate în scop științific. Prof. C. Daicovici delimitează teritoriul locuit odinioară de iazigi și polemizează cu istoricii unguri, îndeosebi cu Alföldi. Dl. C. Economu consacră pagini frumoase tipografiilor și cărților apărute în Alba-Iulia. Dl. Gh. Pavelescu se ocupă cu izvoadele picturii pe sticlă și cu zugrăvii din Lăcrăm, Loz și Maieri, aducând un însemnat aport la cunoașterea acestei iconografii. Buletinul mai conține cronici interesante, printre cari menționăm pe ale d-lor Al. Baba despre protopopolul Nicolae Rațiu al Bălgradului, E. Hulea despre lupta dela Sântimbru și D. Prodan despre amintirile publicistului ungar Samoil Borbely asupra lui Avram Iancu în faza tragicele existențe de răstăcitor prin munți. „Apulum” devine anale

extrem de interesante în cunoașterea trecutului nostru. Muzeul regional deține deja piese arheologice de mare valoare științifică, precum și o bibliotecă din ce în ce mai bogată — grație și unor cadouri făcute de intelectuali cari apreciază importanța acestui așezământ din metropola noastră istorică și politică din Transilvania.

Despre Artur Anderco

ne-au sosit vești înedite prin „Tribuna Ardealului” dela Cluj. Avea numai 34 ani. S'a sinucis în localul consulatului român din Oradea. Bănuiam o nenorocire. Mărtirea a fost premeditată, voluntară. Pretextul a fost un contract, la încheierea căruia a fost indus în eroare de către niște indivizi fără scrupul. Dar, în general, ci se spune, că Artur Anderco era deprimat de mai multă vreme. O apăsare morală îl indispunea. Nu se simțea la largul său și o desnădejde îi rodia sufletul în situația tragică a neamului în ceasurile acestea. Luăm din „Tr. Ard.” articolul—necrolog, care așează pe Artur Anderco în locul ce i se cuvine pentru talentele și meritele ce le deținea cu atâta îndreptățire.

Epoca memorandumului

este evocată număr de număr în „Ardealul” de către d. dr. Romul Fersigan. Într'adevăr, memorandumul este o comoară de informațiune, model de concepție și sursă de înțelegere eternă în politica emancipării și demnității naționale. Bine face d. Romul Fersigan, că improspătează filele de atâta celebritate în luptele de desrobire. La zile istorice ca acestea pe cari le trăim, reamintirea principiilor cari au călăuzit marea generație dela 1892, este o necesitate și un izvor de inspirație continuă în atitudinile cele mai ferme ce trebuiesc luate în zilele de răsruce.

Evocarea poetului
George Coșbuc

Gazeta săptămânală „Ardealul” a luat inițiativa comemorării marelui poet născădean George Coșbuc la Teatrul Național. Programul a fost foarte bogat și reușit. Publicistul Vasile Netea a rostit un prolog simțit, entuziasmând sala. Romancierul Liviu Rebreanu a spus amintiri foarte prețioase despre copilăria lui Coșbuc, bun prieten de școală cu dascălul Rebreanu-tatăl conferențianului, des-

pre trecerea în țară, despre felul vieții lui badea George, despre amărăciunile și bucuriile sale cari culminau în excursiile în regiunea natală a văii Bârgăului. Artiștii dela Teatrul Național și Operă au recitat versuri și au cântat arii cu text de Coșbuc. Dd. Herescu, Valentineanu, Calboreanu, Antoniu, Spătaru, și d-nele Sorana Țopa, Marieta Anca, Emilia Guțianu, Petrăchescu și-au oferit concursul lor izbutit.

În sală mult tineret și mulți refugiați. Dar, marele public bucureștean nu s'a îmbulzit. Pot regreta toți căți au neglijat să participe la atare manifestare atât de bine organizată. Se pare, că e necesară să se vorbească mai des despre badea George, pentru ca ingratitudea să nu întindă vălul uitării prea de vreme asupra genialei figuri a literaturii române. Coșbuc e întruchiparea artei, dar și a sensibilității și unității noastre naționale.

Inceputurile limbii române

D. profesor G. Popa-Liseanu, care are merite însemnate în strângerea meticuloasă a documentelor asupra originii poporului și limbii române, semnează în „Universul“ un foieton în care rezumă astfel concluziunile asupra procesului de formare a limbii noastre:

Romancierul D. V. Barnoschi

a pus în romanul „Stăvilare“, apărut de curând, toată problema primejdiei rusești pentru Europa. Se vede că nu bolșevismul este adevăratul dușman, care oricum nu-l decît o doctrină politică trecătoare, ci însuși sufletul rus, prin spiritul său de hoandă migrațoare. Rușii țariști sau comuniști, au idealul lui Ghingh's-Han, a cărui înviere o așteaptă cu evlavie, idealul de a rusifica Europa. Romanul, într-o formă agreabilă și întretăcut cu epizodele de aventură ale unei iubiri criminale, strecoară atlevarate studii de istorie și de politică.

Tot în felul acesta, pe nesfârșite, găsim în „Stăvilare“ și problema evreiască, așa cum se pune ea pentru Românii. Este ingenios cercetaș în legătură cu îngemănarea de interese ruso-evreiești. Se vede cum ceea ce se numește „meseamismul rusec“ se pune de acord cu meseamismul israelit.

Cu drept cuvânt, romanul mai poartă și supra titlul „Se alege apele“, adică se alege apele civilizației prin răstoacale vremurilor de astăzi.

Natașa Volghina, avietotare și spioană rusă, Burdici-Sofer, evreu camuflat în diplomat sovietic, Mihai Tălmaz, moșier din Bărăgan și generalul Zăgan sunt figuri bine create, ce se mișcă viu și vor rămâne în literatura română.

1. Procesul de formațiune a limbii române a început deodată cu cucerirea teritoriilor traco-lirice, la Nordul ca și la Sudul Dunării, și s'a terminat aproape în întregime la sfârșitul sec. VI-lea.

2. Limba română, în procesul ei de diferențiere de limba italiană, s'a constituit mai întâi ca un graiu local, ca un graiu popular, având mai multe vetre de formațiune, de o intensitate diferită în diferite regiuni, neinfluențată de latina cultă, căreia i-a luat locul, în părțile imperiului roman de răsărit limba grecească.

3. Toate fenomenele de limbă caracteristice graiului românesc se întâlnesc în scrierile istoricilor bizanțini și în special în Procopius, și fac dovada că limba noastră aproape își desăvârșise unitatea în secolul al VI-lea, deci înainte de așezarea Sclaviilor, unitate la care a contribuit desigur, mult și migrațiunile.

4. Limba slavonă n'a influențat structura limbii române, care a rămas latină, ci numai lexicul și întrucâtva fonetica ei.

5. În afară de cuvinte izolate, întâlnim în izvoarele istorice medievale și expresii românești, cu înțeles deplin, întâlnim pe toată și returna frate cari cu puteau fi termeni de comandă militară.

Românii din Transnistria

Institutul central de statistică a organizat o sală cu material documentar asupra românilor din Transnistria: diagrame statistice, relații asupra satelor, modele de îmbrăcăminte, nerămânând niciun compartiment de viață neimpărtășit.

D. dr. Sabin Manuilă, director general, a deschis expoziția arătând roadele activității pe teren ale unei echipe conduse de d. director Golopenția în strângerea datelor veridice asupra românilor noștri respirați dincolo de Nistru. Aceasta este o operă merituosă, pentru că pune în lumină exactă așezării etnice ce ne interesează în cel mai înalt grad: era ceasul suprem să posedăm relații precise potrivit unei metode științifice. O asemenea muncă se cere întreprinsă în toate regiunile locuite de români, la răsărit, ca și la sud, dincolo de Dunăre, apoi la apus. O politică de stat trebuie să se întemeieze pe informațiuni complete și veridice. Nu putem lăsa pe românii de peste hotare la discreția întâmplării. Totul trebuie dirijat pe bază de cercetare precisă pe teren. Poate că chiar epoca aceasta de răboiu prezintă și unicele posibilități de a dislova mase și a le apropia de patria-mamă, ferindu-le de instrăinări fatale. Există o politică etnografică!

Editura Cioflec

Cunoscutul Librar de pe piața Clujului d. Remus Cioflec, deodată cu refugul a început o intensă activitate în Capitală, instalându-se în localurile librăriei vechi Alcaalay pe care a cumpărat-o. Nu s'a limitat însă numai la comerțul de cărți și rechizite, ci și-a întins activitatea și în domeniul tipografic și editorial.

D-l Remus Cioflec dispune de tipografie proprie și pune bazele unei edituri valoroase sub numele său, ajutat fiind de profesorul publicist d. Romulus Cioflec, calificat deopotrivă

prin cultura și activitatea sa literară să dirijeze o editură de nivel.

Printre cărțile apărute până acum, amintim: „Amintiri de la Junimea din Iași“ de G. Panu (operă celebră și de mult epuizată), „Sarea pământului“ de D. V. Barnoschi, „A. B. C.-ul îngrijirii copilului mic“ de dr. Axente Iancu, „Stăpânul din Baranova“ de Francisc Strart ș. a. Vom reveni în dări de seamă asupra seriei de cărți a editurii „Cioflec“ din Calea Victoriei (fostul Alcaalay din palatul Bulevard).

OFICIUL ROMÂN DE APROVIZIONARE ȘI DISTRIBUIREA PRODUSELOR DE PIELĂRIE S.A.R. („ORAP“)

În conformitate cu art. 17 și 21 din statute, cu dispozițiunile art. 4 și 40 din legea organică Nr. 918 din 1942 și cu dispozițiunile art. 211 și urm. din noul cod comercial, intrate în vigoare prin decretul lege din 7 Octombrie 1939, acționarii Oficiului Român de aprovizionare și distribuție a produselor de pielărie S. A. „O. R. A. P.“, sunt convocați în adunare generală extraordinară pentru ziua de 22 Februaie 1943, ora 16, la sediul societății, în București, str. Dumbrava Roșie Nr. 12.

Acționarii cari nu pot participa, au dreptul a da procură de reprezentare altor acționari ai societății.

Adunarea generală va fi legal constituită dacă acționarii prezenți, sau mandatarii lor, vor reprezenta 3/4 din capitalul social.

Dacă în ziua hotărâtă nu se întrunește numărul de acționari susmenționat, ședința se va amâna pentru ziua de 1 Martie 1943, la același loc și cu aceeași ordine de zi, oicare ar fi numărul de acționari prezenți sau reprezentați.

ORDINEA DE ZI :

1. Modificarea art. 1, 4, 5, 6, 8, 9, 14, 15, 22 și 28 din statutele societății;
2. Alegerea unui membru în consiliul de administrație;
3. Revizuirea hotărârii adunării generale extraordinară din 17 Iulie 1942, asupra destinației capitalului provenit prin noua emisiune de acțiuni hotărâtă de acea adunare.

Consiliul de administrație
„ORAP“